

БРОЈ 32 • ГУЧА, 24-26. АВГУСТ 2001 • ЦЕНА 50 ДИНАРА

ДРАГАЧЕВСКИ ТРУБАЧ

Добродошли
— добрима дошли!

SARTID
SMEDEREVO

GENERALNI SPONZOR

ОКОМ КАМЕРЕ

ДОГОДИО СЕ – САБОР

Гуча, Покров Пресвете Богородице, 14. октобар 1961. Порта цркве св. архистратига Михаила и Гаврила. Први трубачки сабор. Ево шта је, на њему, „видео“ фото-апарат мештанина Дојчила М. Протића.

Властимир-Пале Вујовић отвара такмичење трубаца

Скупило се и старо и младо...

„Са Овчара и Каблара“ из свих труба

Гуча, субота 14. октобар 1961.

ВЕЛИКИ (НАГРАДНИ) САБОР

„СА ОВЧАРА И КАБЛАРА“

- ПРВА ТРУБА ДРАГАЧЕВА — награда такмичења свих трубаца
- КОЛО СТАРАНА — сесте старих песака и игра
- РАЗБОЈ И ПУС-ВИЦА — изабрани народски појаси и танци
- ВОЈВАЧКО НАДМЕТЊЕ — самобран Јабучка
- КУЛТУРНО-НАСТАВНО СПОРТСКО ИГРЕ
- КУЛТУРНО-НАСТАВНО СПЕВАЊЕ — изабрани најбоље обучени ансамбли и солисти
- МЕЛОДИЈА — драматичка остваривањима програма
- ЖЕЉА ИЗОБОРАГ ВАСИЉЕВИЋ, професор Музичке академије — Игорка ДРАГОСЛАВ ДЕВИЋ, музички сарајник Радо-Богородице, ПЕКО Ј. В. РАДОЈЕВИЋ, љубавник и ВЛАСТИМИР ГИРОВИЋ, организатор ССРП — Гуча
- Народно друштво: Струкован ансамбл „Лета“ — Гуча
- „Милош Милош“ — Чачак СТВ Драгачева
- Организатор: Културно просветна одељенија — Гуча
- Редовни: ВЛАДИМИР АТАЉАКОВИЋ — Колењанин

Чланови стручног жирија — крајем десно је професор Милодаг Васиљевић

На позорници околине филмима разиграло се коло старца и старица

Гађање кроз прстен јабучке — први с лева (са пушком): Димитар Протић

Народно весеље, вашар, шатра, кола...

Победнички оркестар из Дљина (с лева на десно): Драган Јовановић, Томислав Алемичевић, Недељко Јовановић, Петроније Јовановић и Танасије Ристивојевић

Десимир Лешчић из Горачића (испред) са победничком трубом и свим трубаџијама оглашава крај такмичења

ПРОГРАМ 41. САБОРА ТРУБАЧА

ЧЕТВРТАК, 23. АВГУСТ

21 сат (црквена порта):
ОБЕЛЕЖАВАЊЕ 170 ГОДИНА ГУЧКЕ ЦРКВЕ

ПЕТАК, 24. АВГУСТ

8 сати:
ОТВАРАЊЕ САБОРИШТА (код споменика труби, на улазу у Гучу).

Дизање саборске заставе.

Отварање шатри са драгачевским специјалитетима и прве саборске здравице.

11 сати (црквени дом):
ОТВАРАЊЕ ПРОДАЈНЕ ИЗЛОЖБЕ руко-творина Драгачевских ткаља;

12 сати (хол Дома културе):
КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ШТАМПУ;

16 сати (Основна школа):
ОТВАРАЊЕ ЛИКОВНИХ ИЗЛОЖБИ:
– слика наиве Галерије из Ковачевог,
– слика наиве Галерије из Уздина,
– слика и вајарских радова Удружења са-моуких сликара и вајара Драгачева,
– Народног музеја из Чачка,
– Ликовне колоније „Власина 2001“,
– Нике–Николе Стојића, вајара

ОТВАРАЊЕ ИЗЛОЖБЕ ФОТОГРАФИЈА 40 Сабора – „СВЕТЛОПИСАНИ ДРАГАЧЕВСКИ ТРУБАЧИ“

18 сати (фудбалско игралиште):
ГЕНЕРАЛНА ПРОБА ЗАВРШНЕ САБОРСКЕ ПРИРЕДБЕ „СА ОВЧАРА И КАБЛАРА“;

19.30 сати (хол Дома културе):
ПРЕДСТАВЉАЊЕ КЊИГА И ПУБЛИКАЦИЈА КОЈЕ СВЕДОЧЕ О ДРАГАЧЕВУ И САБО-РУ

21 сат (плато Дома културе):
ПРИРЕДБА „ПОБЕДИЛИ СУ ЗАСЛУЖИЛИ СУ“. Отплавашу се победници предтакми-чарских центара:
– оркестар Милана Младеновића из Вра-ња,
– оркестар Гвоздена Росића из Ртију,
– оркестар „Тимочани“ из Књажевца,
– оркестар „Мићо Петровић“ из Ужица,
„ВРАЊЕ – ГУЧИ“ (КУД „Јумко“ Врање)

Славо Николић, песник
ВЕЛИКО САБОРСКО КОЛО

СУБОТА, 25. АВГУСТ

7 сати:
ТРУБАЧКА БУДИЛИЦА УЛИЦАМА ГУЧЕ, су-срети и здравице раносабораша 41. Сабора;

12 сати (хол Дома културе):
КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ШТАМПУ

13 сати (фудбалско игралиште):
НАРОДНИ ВИШЕБОЈ

15 сати (Вукова трпеза, код Основне школе):
ТАКМИЧЕЊЕ ЗДРАВИЧАРА

17 сати:
ВЕЛИКА САБОРСКА ПОВОРКА
Учествују трубачки оркестри – прошлогоди-шњи победници Драгачевског сабора, тру-бачки оркестри који су на предтакмичењима у Сурдулици, Бољевцу, Златибору и Ко-тражи стекли право учешћа на овогоди-шњем сабору, млади састави – учесници Петог такмичења младих двучакних орке-стара Србије, културно–уметничка друштва и изворне певачке групе из земље и ино-странства и народни уметници.

20 сати (плато Дома културе):
ПЕТО ТАКМИЧЕЊЕ МЛАДИХ ТРУБАЧКИХ ОРКЕСТАРА СРБИЈЕ– будуће наде:

- Бојана Ристића из Владичиног Хана,
- „Златне трубе“ из Књажевца,
- Марјана Кристића из Загужана,
- Бојана Кристића из Владичиног Хана,
- „Етноарт“ из Коштуница;
- Жељка Јовковића из Иршвеља;
- Радича Славковића из Ртију,
- Драгана Игњића из Ужица,

УЧЕСТВУЈУ: КУД „Кочо Рацин“ из Скопља, певачке групе из Оплећина и Аранђеловца и песници Михаило Ђуповић и Вукоје Властелица.

23 сата (фудбалско игралиште):
ПРИРЕДБА „МАЈСТОРИ ТРУБЕ“, уз учешће гостију из земље и иностранства (КУД „Аб-рашевић“),
ВЕЛИКО САБОРСКО КОЛО „Свирај, трубо, свирала задуго, за весеље и низашта друго“

НЕДЕЉА, 26. АВГУСТ

7 сати:
ТРУБАЧКА БУДИЛИЦА УЛИЦАМА ГУЧЕ – су-срети старих и нових сабораша

8 до 10 сати:
ИЗБОР НАЈЛЕПШЕ ЖЕНСКЕ И МУШКЕ НАРОДНЕ НОШЊЕ

10 сати (хол Дома културе):
КОНФЕРЕНЦИЈА ЗА ШТАМПУ
11 сати:

ВЕЛИКА – СВЕЧАНА САБОРСКА ПОВОРКА учесника 41. Сабора:
– трубачки оркестри (такмичари),
– изворне певачке и играчке групе, култур-но-уметничка друштва из земље и ино-странства,
– народни уметници

11.30 сати:
Ипровизација старе драгачевске свадбе (Изворна група „Владан Бабић“ из Виче)

15 сати (фудбалско игралиште):
„СА ОВЧАРА И КАБЛАРА“ – ФИНАЛНО ТАКМИЧЕЊЕ ТРУБАЧА
– За часне називе победника 41. Сабора надише се најбољи трубачки оркестри и појединци са предтакмичења и прошло-годишњи победници – оркестри:

- Меке Ајдиновића из Сурдулице,
- Екрема Сајдића из Врањске Бање,
- Бобана Марковића из Владичиног Хана,
- Милана Младеновића из Врања,
- Слободана Салијевића из Прекодолаца,
- Божицара Николића из Грделице,
- Стојана Кристића из Пенленце,
- Аца Новковића из Загужана,
- Срђана Азировића из Бојника,
- Станише Саћиповића из Сурдулице,
- „Тимочани“ из Књажевца,
- Далибора Лукића из Зајечара,
- „Мића Петровића“ из Ужица,
- Бошка Остојића из Злакусе,
- Радеше Витезовића из Тубића,
- Дејана Петровића из Дубоког,
- Драгана Лазовића из Јежевице,
- Гвоздена Росића из Ртију,
- „27. септембар“ из Краљева,
- Божицара Луковића из Котраже,
- Мила Станића из Чачка

У програму наступају културно–уметничко друштва „Кочо Рацин“ и „Абрашевић“. ПРОГЛАШЕЊЕ ПОБЕДНИКА И ДОДЕЛА НАГРАДА 41. ДРАГАЧЕВСКОГ САБОРА ТРУБАЧА

20 сати:
ВЕЛИКО САБОРСКО КОЛО на платоу Дома културе. Свирају победници 41. Сабора трубача

21 сат:
САБОРСКО ДРУЖЕЊЕ И РАДОВАЊЕ од заранка до урнка. Саборски растани и договарања за нова виђења на 42. Драгачевском сабору трубача у Гучи деценијамадруге године.

ДРАГАЧЕВСКИ ТРУБАЧ

САБОР ЈЕ – НАРОД

Пише: Предраг РАОВИЋ

„И у извођачком и у организационом смислу и по посети, овај, јубиларни, 40. Сабор оправдао је сва очекивања. Била је то права светковина народног трубаства, и слободно се може рећи: Сабор је народ!“

Тим речима прошлогодишњу манифестацију у Гучи окарактерисао је композитор Жарко Петровић, председник стручног жирија. И Радован Илић, председник Купштине општине Лучани, на страни новинара о броју сабора, могао је само да констатује: „Тешко је изрећи било коју бројку, али, овогодишња посета надмашила је све досадашње, и сигурно је да је број посетилаца изнад цифре од 400.000 људи.“

Бденије пред храмом

Све је почело необично: у четвртак увече, у 21 час, са торња храма Св. арханђела Михаила и Гаврила, огласила су се звона. Најавила су „Предсаворско бденије“, програм посвећен 2.000 година хришћанства. Велики број присутних уживао је у интерпретацији српске духовне музике Вазнесењског хора из Чачка (дириговао Милорад Петровић), Хора „Свети Сава“ из Лучана (диригент Драган Обрадовић), хора драгачевских свештеника, као и у стиховима песника Јанка Вујиновића и Николе Стојића. Огласили су се и млади трубачи Дејана Петровића из Дубока.

Званично, у петак, 25. августа, у осам часова, саборску здравицу казивао је, код Трубе на улазу у варош, Ника–Никола Стојић, један од оснивача манифестације. Испред поднева, у паролској доми, изложбу рукотворина драгачевских ткаља, окупљених око Задруге „Рајка Боројевић“ у Доњем Дубцу, отворио је протојереј наместник Милош Јовановић.

Током поподнева, у парку Основне школе, Јовиша Славковић, директор Дома културе и Сабора, уручио је даровницу Богосаву Живковићу, дојаву чланских сликара и вајара, који на Сабору излаже већ пуне три деценије.

Осим Богосава и његових ученика, своје радове приказали су и Музеј највише уметности из Јагодина под називом „Стари занати и занимања“ аутора Марице Брачевић, чланова галерија највише уметности из Ковачице и Уздана, Међународне колоније уметничке керамике „Злакуса“ аутора Софије Бунарић, чланова Удружења самоуких сликара и вајара Драгачева и, у дворшћу родитељске куће, излагао је вајар Ника–Никола Стојић.

У холу Основне школе била је и поставка чачанског Народог музеја „Крст у народном стваралаштву“ аутора Снежана Ашанин, а у холу Завода за тржиште рада своје рукотворине изложили су чланови хуманитарне организације „Здрво да сте“ из Чачка. На отарану је говорила Снежана Шалопић Ашић, етнолог.

Текстов под називом „Чикирић дозива“ аутора Радојка Николића, у амби-

Најбољи оркестар 40. Сабора – оркестар Бобана Марковића

Најбољи трубач 40. Сабора по оцени стручног жирија – Елвис Ајдиновић

јенту Музеја крајпуташа, уз звуке трубе Гвоздена Росића, казивала је Александра Лукић у смирал дана.

Тог предпднева, у холу Дома културе, организатори 40. Сабора, на челу са Радованом Илићем, председником општине, примили су преживеле осниваче манифестације и чланове породице умрлих. Од преживелих били су: Радослав Рашо Протић, Ника–Никола Стојић и Томислав Протић (Станојић) Ђорђевић Јовановић дар је уручен сутрадан), а постхумно, добитници признања су: Властимир Вујовић, Јован Пајовић, Коста Луковић, Срећко Смиљанић и Радомир Протић. Њима су уручени: даровници, позлаћени Драгачевски победник и монографија „Све трубе Драгачева“, Даровани су и Илија Станић и Драган Јовановић, капелник оркестра из Дњина, учесник на Првом сабору.

ва“ аутора Нике – Николе Стојића, Јовише Славковића, Предрага Раовића и Радована М. Маринковића, „Молитвенице“ Нике – Николе Стојића и Радована М. Маринковића, „Синови васелење“ Вукоја Властелице, „Љубави“ Војимира Срећеновића, „Ведре приче“ Адама Груновића, „Клетве и благослови“ Радована М. Маринковића и „Народно градитељство Драгачева“ Јовише Славковића. Своје књиге „Четири цветника српске духовности“ представио је Дејан Томић, музички уредник Радио Новог Сада. Представљен је 31. број листа „Драгачевски трубач“. Притом је напоменуто да је и овог пута лепог књига и осталих саборских публикација, посебно монографије „Све трубе Драгачева“ својим префињеним даром, допринео Зоран Јуреш, академски графичар, власник чачанске „Графике Јуреш“.

Уследила је приредба „Четрдесет сабора трубача“, у којем су, уз трубаचे, учествовали и извођачи певачичке групе из Вучковце и Дунавчића и песник из Зека Славо Николчић.

Славковића из Ртију, Драгана Игњића из Ужица и Жељка Јовковића из Кошутинца, затим чланови КУД „Гоце Делчев“ из Битоља, „Просветјето“ из Дервента и чачанског „Бамбија“, Женска певачка

ПОБЕДНИЦИ, ЖИРИ, ДАРОДАВЦИ

По оцини стручног жирија, најбољи оркестар 40. Сабора био је састав Бобана Марковића из Владичиног Хана, други је Милана Младеновића из Врања, а трећи „27 септембар“ из Краљева (прва труба Коста Радековић), Највишорније су свирали „Тимочани“ из Књажевца (прва труба Саша Трамцадиловић). Најбољи трубаач је Емилијо Адриновић (оркестар Меке Адановића) из Сурдулице, други је Слободан Салијевић из Преклодла, а трећи Милија Милић (из оркестра Божидара Луковића) из Котраже. „Трубу публике“ освојио је Драган Лазовић из Јежевице пожешке. Коло је најбоље одсвирао оркестар „Мио Петровић“ (први трубаач Бобан Матовић) из Дубоког, а песму састав Божидара Николчића из Грделице. Најбољи басиста био је Радојко Шмакић из оркестра „Мио Петровић“, тенориста Милош Марковић из оркестра Далибора Лукића из Зајечара, а бубњар Игор Ивановић из оркестра Стојана Крстића из Лепенце.

Стручни жири су чинили: Жарко Петровић, композитор, (председник), Душан Вујовић, диригент, Владимир Мустаџашић, диригент, Нада Замфировић, етномузиколог, и Гордана Бераров, етномузиколог.

У жирију публике, уз Бору Комада, уредника „Вечерњих новости“ (председник), били су и Драган Јовановић из Дљина, трубаач, капелник на Првом сабору, и Здравка Тимотијевић из Гуче.

Бубањ, дар „Илустроване Политике“ најбољем оркестру, уручила је новинар Милица Стаматовић, а трубу најбољем трубаачу Слободан Милошевић, уредник. „Од злата јабуку“ Другог програма Радио Београда за највишорније музицирање уручио је Драган Бабић, главни и одговорни уредник, а „Трубу публике“ Бора Комад. Најбољем трубаачу статуу Драгачевски победник уручио је Сретен Карић, председник Групаице „Браћа Карић“. Остале награде, у име организатора, уручили су Јовиша Славковић, директор Дома културе и Сабора, др Александар Пајовић, председник Управног одбора Дома, и Милорад Дмитрић, председник Извршног одбора Месне заједнице Гуча. Славковић је капелничкима четири најбоља оркестра уручио плакете на долазак на 41. Сабор и „вику“ за свет.

Под покровитељством Фабрике „Застава оружје“ одржан је месни саборско надметање. Учествовало је 39 момака и једна дама (Марта Буришић из Гуче). Најдаље у пласману је Ацо Турчић из Ивањице, у равњу у кости најбољи је био Милош Вујовић из Дунавчића, а гађању „крв прстен јабуке“ победник је Јовиша Главоњић из Виче, а у дисциплинама оцање камена с равна и скок у вис победио је Драган Милановић из Београда, рођен у Гучи. Њему је, трећи пут заредом, припала и плакета титула здравља. Награда: Карабореве плашт, коље (препазано) и ловачки карабин и пекар (у трајно влаштинско) Милановићу је уручио Зоран Шушић, представник „Застава оружја“.

На такмичењу здравчара победио је Велибор Величковић из Сјенице.

Најлепшу народну ношњу на Сабору имали су Лујчица Дукањи из Вучковце и Ставоје Алексић из Зека.

У суботу у подне одржана је Конференција за штампу, на којој је признање организатора „Трубачко перо“, уручио Миомир Филиповић, новинару новосадског „Дневника“. Породице дана, ово признање уручио је представницима „Илустроване Политике“, „Вечерњих новости“, РТС-а, Другог програма Радио Београда, „Чачанског гласа“ и новинарима: Богосаву Боци Марјановићу, Радовану М. Маринковићу, Предрагу Раовићу, а добитник је и Жика Живуловић Серафим.

Труба и за 21. век

Други саборски дан почео је будилицом, а од програма, поменом народних вишебој, такмичењем казивача здравца, велику саборску поворку и Четврто такмичење младих трубачких оркестара Србије. Између осам оркестара, стручни жири (Жарко Петровић, Гордана Бераров и Душан Вујовић) најбољим су прогласили састав Дејана Петровића из Дубоког, други је „Златне трубе“ из Књажевца, а трећи Бојана Ристића из Владичиног Хана. За најбољег трубача проглашен је Марјан Крстић из Загужања. Учествовали су и оркестри: Бојана Крстића из Владичиног Хана, Рађина

група „Драгачевке“ и песник Михаило Ђуповић из Чајетине.

У недељно предвечје, по традицији, велику саборску поворку зачили су чланови Извршног одбора „Бабих“ из Виче, који су, на коњима и пешице, песмом, игром и шалом, приказали долове драгачевске свадбе с краја 19. века. Младенци су били Марија Мијановић из Котраже и Владан Главоњић из Виче.

У 15 часова, на саборишту крај Белице, у присуству преко 40.000 поклоника трубе, врхунац убуђења. На позив водитеља Александре Лукић и Свете Вуковића (надахнути текст конференране написао је Миладан Вукосављевић, новинар и књижевник из Чачка), трубачи 20 пробраних оркестара источне, јужне и западне Србије, уз грмљавину пратице а са околних брда, као један, одсвирали су химну овог краја, песму „Са Овчара и Каблара“.

Почело је такмичење на коме су учествовали оркестри: Милана Младеновића из Врања, Далибора Лукића из Зајечара, Станише Сахијевића из Сурдулице, Радојка Витезовића из Тубића, Аца Новковића из Загужања, Драгана Лазовића из Јежевице, Меке Адјиновића из Сурдулице, Радише Витезовића из Тубића, Стојана Крстића из Лепенце,

Трубу публике освојио је Драган Лазовић

Марјан Крстић најбољи млади трубач

„27. септембар“ из Краљева, Екрема Сајдића из Врањске Баве, Милована Бабића из Кравца, Божидара Николчића из Грделице, „Тимочани“ из Књажевца, Синише Станковића из Загужања, Гвоздена Росића из Ртију, Слободана Салијевића из Преклодла, Божидара Луковића из Котраже, Бобана Марковића из Владичиног Хана и „Мио Петровић“ из Дубоког.

Придружили су се културно-уметничка друштва „Коло“ из Београда и „Гоце Делчев“ из Битоља.

Синци: МИФОТО – Лучани

Милоје Лојаница из Церове заробљен је крајем 1915. године. Радио је на имању неког аустро-угарског грофа. Уз грофову свираче научно је да музичара на труби. Када се вратио из заробљеништва, донео је са собом и „листен“ (трубу), у коју је свирао у грофовом музичком саставу. Са Будимиром Илићем, кларинетистом из Горње Краварнице, почео је да свира на разним „годетима“.

Са Солунског фронта вратио се и Милоје Василић из Доње Краварнице, који је научио да свира у трубу као војник. Војничку трубу донео је да свира на својој кући.

Лојаница и Василић, уз Будимира Илића, четвртници су трубачког оркестра који је формиран у Доњој Краварници 1921. године. Поред њих, оргелстар су сачињавали: Средоје Бркић, Андрија Бркић, Тодор Бркић, Обрен Бркић (буњбар) и Младен Мишовић из Доње Краварнице, Вукандин Ракић и Гвозден Голубовић из Лопаша. Капелник је био Средоје Бркић, а у његовом одсуству замјенио га је Андрија Бркић.

Дувачки састав из Доње Краварнице сви су називали Бркића оркестар.

У овом оркестру Средоје Бркић, трубаџ и сенатор, последњи пут је свирао на Бурјеве-данском уранку код Миловшења воде на Голупцу 1941. године.

Те године у немачко заробљеништво пао је Андрија Бркић. Оркестар је преузео, као капелник, Младен Мишовић. У овом саставу били су и Младенови синови Милан и Живорад (буњбар, па пулубасиста) и Милван Јанковић (буњбар, па трубаџ). Свирали су у Току Миљковићу и Јеврема Божовић из Драгојевац, Периша Радичевић, Спасимир Ковачевић, Станимир Станојевић и Десимир Станојевић из Горње Краварнице. Повремено су се прикључивали: Бошко, Вучко и Радосав Обрадовић и Љубинко Василијевић из Латвице код Ариља. Милоје Василић је тада живео, као домазет, у Вирову.

Обеност оркестра из Доње Краварнице огледа се и у томе што је имао сталног певача – Бољу Милекића из Доње Краварнице. Памти се да је знао много песама: љубованки, сватовских, жетелачких...

Доњокрваричанима су се понекад придружавали браћа Дојчило и Јовиша Бухић из Миросаљца. Ривалство између оркестра из Доњој Краварници и Доње Краварнице нарочито је дошло до изражаја на пантелијевданском сабору „Код грмова“ у Доњој Краварници: надметали су се ко ће умилније да свира кола („аракну“, „заврзламу“, „расплет“, „жукуњке“, „моравца“, „качерац“, „звонце“, „Краљице Наталије коло“, „суљкавац“, „девојачко коло“, „левањик“, „драгачевку“...).

После Другог светског рата, на прославама државних празника и сахранима партија – као и други драгачевски трубаџи – Доњокрваричани су свирали и маршеве. Партизанске, али и „Лењинов посмртни марш“. Певали су и партизанске песме.

– Свираш шта ко жели, шта ко наручи, снагизис се како да дођеш до новца – сведочи Милан Мишовић. – Најтеже ми је било када смо свирали на погрбу, у Вирову, 1965. године, члана нашег оркестра Милоја Василића. Свирали смо српце, а сузе су ми само квасиле трубе. Био је, не само сјајан трубаџ, већ ретко поштен човек.

После Другог светског рата догађало се да неко наручи песму о четвртицима. Трубаџи су се плашили да на тога буде – једномилдијског пендера, који им се, не изједном, савијао преко пећа.

Доњокрварички оркестар делио се, па су његови чланови истовремено музичирали на два „годета“. Тада се окупљало више трубаџа. Неки од њих нису имали инструменте. Али, за то се побринуо капелник Младен

Бркића оркестар 1938. године. Горе у средини је Андрија Бркић, крајњи десно горе Милоје Лојаница – Лојаница, седи са литром у руци Средоје Бркић, а остали нису идентификовани

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ ТРУБАШТВА У ДРАГАЧЕВУ

БРКИЋА ОРКЕСТАР

Пише: Јован ЛУКИЋ, прота

Мишовић: купио је више труба и још један буњбар, па их је позајмиљиво другима, наравно уз новчану накнаду. Дељење је тако вршено да у оба састава има добрих музичара.

Овај оркестар није се појавио на Првом драгачевском сабору трубаџа у Гучи 1951. године: капелник Младен Мишовић остао је без зуба, па о музичирању није могло да буде ни говора.

Године 1965. ушао је оркестар у Доњој Краварници.

– Не знам због чега више нико од мојих земљака не дува у трубу – вајка се Милан Мишовић. – А, знам: лепо може да се заруди, а и свирање у трубу радост је у срцу свих нас.

Браћа Милан и Живорад Мишовић једини су били живи трубаџи у Доњој Краварници у време писања овог текста (2000. године).

СЕНАТОР

Трубаџи се углавном нису бавили политиком. Ретки су изузеци. Као, рецимо, Дојчило Бухић из Миросаљца, који је, после Другог светског рата, бираи за председника општине, или Андрија Петровић из Горањчиња – за одборника.

Један трубаџ, мелутиш, постао је – сенатор. Ради се о Средоју Бркићу, земљораднику и ковачу из Доње Краварнице, капелнику гласовитог Бркића оркестра. Његова политичка каријера била је неубица. Занет социјалистичким идејама, са Милкоком Гирјаковићем из Вирова, организовао је у овом селу промјојску прославу 1910. године. Касније, замијењујући Гирјаковића, учествовао је на комунистичком Вуковарском конгресу. На комунистичком сјетку 1920. године био је посланички кандидат; у Доњој Краварници доио је тада 77 гласова. Потом је приступио Земљорадничкој странци и 1927. изабран за председника општине. На петомјасним изборима 1935. године, као посланички кандидат, добио је 478 гласова у Драгачеву. Проглашен је за сенатора.

У јануару 1941. године био је члан штаба Јеличко-моравског одреда Југословенске војске у отаџбини (Четници Држе Михаиловића). Пред крај Другог светског рата изабран је у Национални комитет Равногорског покрета.

Почетком маја 1945. године обрво се у околини Модрице у Босни. Био је оболело од тифуса. У великој колони вожен је у војупским колима ка Модрици. Ту колону тикли су артиљеријски Двадесете романтичне бригаде НОВЈ. Једна граната погодила је кола у којима се налазио Бркић. Погинуо је на Великој суботи, 3. маја 1945, у пет сати ујутру, као сведочи очевидца Љубо Рајковић из Лопаша, који је био мобилисан припадник јединице Народнослободилачке војске, која је Бркића и уокрмтила.

„Средоје Бркић био је сарадник часописа „Киша“ у Нишу и више других листина. Познат је и по надимку Штим – добио га је због тога што је захтевао да се труба, и цео оркестар, пре свирања наштамују.“

НЕПРЕКИНУТ ТРУБАЧКИ ПЕВ

Пише: Радован М. МАРИНКОВИЋ

Још један оснивач Драгачевског сабора трубача постао је гробљанска земља: песник Бранко В. Радичевић придружио се, од почетка 2001. године, Властимиру – Лалу Вујовићу, Радомиру – Раду Протићу, Кости Луковићу, Срећку Смиљанићу и Јовану Пајовићу. Саборовао је, са трубом, пуне четири деценије. Радовао се, прошле године, књизи „Све трубе Драгачева“, не због себе, већ због трубача.

Није био Драгачевац рођењем, а корени су му из Драгачева: отац из Каоне, мајка из Брезовица. Три пуне деценије био је жител општине Лучани: његова викендица у подножју горостасног Овчара, у Дучаловићима, била је стваралачка радионица, у којој се најчешће чула његова бољурна језичка кованица: крајпуташ.

Бранко В. Радичевић рођен је 1925. у Чачку. Радни век провео је у новинарству почињући у „Слободном (Чачанском) гласу“. Објавио је преко 70 књига: песме, приповетке, романи, био је етнолог, писац књига за децу, монографија и филмских сценарија, састављао је антологије, био истакнути културни прегаљач, добитник бројних признања, међу којима је и Вукова награда. Утемељио је песничку манифестацију Дисово пролеће у Чачку.

За Драгачевце био је – најдрагачевскији Драгачевац. За Чанчане – најчананскији Чанчанин. За све Србе – најсрпскији српски писац. Велики песник српског језика. Глас народа Србије тромравке. Дух њених ливада. Паноћни свирач у родном граду. Веровао је да су „виногради душе умрлих сељака“, да ће Србија ратове тавне да замени за љубаване, да ће Драгачево најљубавније да крајпуташа. Наизуст и обични људи казују његове „војничке“ и „крајпуташке“ песме. Маршара, од Драгачева до Париза, у његовим стиховима, „вечита пешадија“, гласе се „сторучице мајке“. У његовој литератури са Овчара и Каблара чују се затолисте похвалне обичном српском дилему. Девејане миришу на спори и босялак наизуст планине Јелице. Стихови му, како написа песник Милан Вукосављевић, „к’о да су из опанка ил’ испод гуња, као птице, у свет пихнути. Миришу на жито, на човека и земљу, на жене и раку, на смех грехотан и тузи притајену.“ Чују се кроз њих маршеви трубака и љубаване пешадије. Гласи се ратничке пев, одзвана трубачки зов. Кроз његове књиге поносно и јуначки корача Србија, раторска и пољубачна. Корач – од његове прве песничке књиге „Сутински дан“, објављене далеке 1945. године, до песама за цркву циганских виолина у чачанској крчми „Три брагара“, које утихну само када пролазе кречарске запреге из Ртију: Радичевић их зауставио и сваком кречару неиспавањим очигу понуди по чокањче „себице“ ракије. Потом ће ти људи населити његове пе-

Бранко В. Радичевић: Нашао је своју боју за своје небо

сме и романе, људи свикли на ратове и испије, на мuku и замку сељачку.

Песник Бранко Јовановић записаће да је Бранко В. Радичевић у песничку, као у души, изнедрио, иземљио, закоренио, узаворио, укленчио стихове. Затравио их гиџом, заморавио и задубио, понедег, његово небо је – а узвикивао је, „Тражим боју за своје небо!“ – мање Дунав, више Сава.“ Кроз њега је пропевала сељачка Србија: „Ја имам седам рана. Па јеца седам труба, / А сваком седам дана војевао и пио. / А домовина – чуј ме: / то је кад воли љуба“. Онда се гласне труба и чује глас мушки: „Равнајс по мојој пушки!“ Усталом, другачије се и не може по трубачкој Србији пошто су „крајпуташа никли из рата“, а ту су и „војник са орденом – чутурицом пића; испоничи смрти; уне земље и душе као три најдубља бунара; два брата расплућена као два рата; љубав понета снажурдом и распућком ползучком; насмешено, наруџено, закумрено, затужено; слово о опанку и вољењу, о богатим сиромасима и распонућим богаташима“ (Бранко Јовановић).

И то су његово Драгачево и његова Србија: очеви, артиљерија, свеци... трајане кроз простор и време. Непрекинути и непрекидни дијалог са историјом, временом, са народом.

Тај дијалог трајаће док је српског рода и српског језика.

А, у славу Бранка В. Радичевића светковаће, и овог лета, труба. Радичевићевски драгачевска.

Бранко В. РАДИЧЕВИЋ

КРАЈПУТАШ

Никада небо не би тако високо.
Извор-вода до колена, жедна уста.
Бела земља, војник ли ил’ соко...
Знаш ли, браво, како је крв густа?

Још падам, плаче невољно безгласе.
И шкрипне тужно опанак у прескоку.
Живот и смрт, немогуће у року,
на војшту су најљубавније согласје...

Стојим, докле сам рађаљаст, у зелен-трави.
Усталас снага и руке. Ког да грле?
Поула сам, нишанција, у предвечерје Сави,
село моје, кад снашв коноп трпе.

Ево ме, дрво да плаче, како се расплати
прсата прикази ми, и разроко ми оче.
Кренуо бих у поља кад певалу пластари.
Ал’ мртвом нема спаса, устало би кочије.

Земљу, нисам мртав, дивно храни
војштово моје песама ливај жути.
Ја се искрадам из камена и гледам:
иксан страни

верној ми љуби љубавну памет мути.

Путнице, мука ми, тако свене ти
станак.

У неверици око залудном тугом сја.
Ја знам: живот је наш као конач танак.

Боље да лежиш ти, а словље да
читам ја.

Драгачево, 1953.

КЛЕСАР ДАВИД КОВАЧ

Да су најстарији клесари надgroбних споменика у Драгачеву били свештеници и монаси, потврдује надgroбна плоча над вечно кулом Милована Гротића, свештеника из Гуче, у порти цркве у Прилици, са које се чита: „Лиса поп Ристо син овог“ (1829. године). Тек после њега појављују се клесари који нису носили црне ризе, али о којима се готово ништа не зна: „Лиса Богосав“ (Пухова, 1834), „Ристо подлиса“ (Рогача, 1837), „Гради син Буксан“ (Гуча, 1840), „Лисо Бивши Јосим (Негришкови, 1840), „Лиса Милос от села Рогача“ (1843), „Симо гради“ (Гуча, 1844). Једино је од њих, изгледа, идентификован Богосав из Пухова – по свој прилици Тајси.

Ништо више података о једном њиховом савременнику сазнаје се са маленог споменика на Ружичића гробљу у Гораčićима: „Овде почива тело Давида ковача. Поживе лета 70. [Престави се] ме[сеча] де[цембра] 1849.“

Да је био ковач и чикириз, живи бледо савременик у памћењу његових потокача – Давидовића, који су, по његовом основном занимању, инале и презиме Ковачевић. Помињу га, као ковача (Ковача?) и „книге“ на основу којих је Кнежевина Србија убирала приходе.

Давид који представља занимљиву појаву у клесарству Драгачева – његови „каменови“ често прелазу од „диркаша“ у белом студеном мермеру ка класују „камених књига предака“ (израз је Радојка Николића) у драгачевском пешчару.

Ово се уочава на билеу Станојке, мајке Миљунка ковача, која је преминула 1843. године и сачувана на Ружичића гробљу у Гораčićима. У камен урезани глава и део попраја са рукама. Глава је омичана удубљењем. Назначене су очи пуно страха. Нос је троугласт, уста кружно савијена. Горњи део камена је савијен у облику „С“ у једноставним линијама. Десна рука је – изломљена линија подигнута увис, а у њој је крст. Лева рука, такође само линија, на грудима је, где је срце, и у тој је цвет. Устари, прсти су обликовани као цвет. Све је крајње упрошћено, али у глави и прса са рукама веома сугестивни. Лице и очи изражавају тугу и страх.

Давид ковач и Миљунко ковач су свакако сродници. Браћа нису, пошто клесар наглашава да је Станојка мајка Миљункова, не и његова, Давидова.

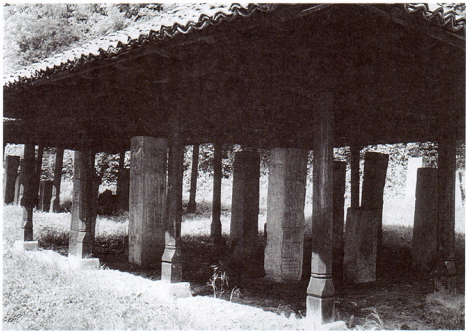
Слично обликованих споменика има и на неколико других старих гробља у Гораčićима и суседним драгачевским селима. Нема на њима потписа каменоресца, па се само може претпоставити да их је „градио“ Давид ковач. Иначе, стари Давидовићи су аутору овог текста тврдили да је сличне надgroбне „каменове“ обликовао и Миљунко ковач. Својој мајци – није, свакако ожалостан њеном смрћу.

Пошто је, као стар човек, Станојки исклесало споменик, и сам је умро.

Иначе, Давид ковач био је гласовит мајстор „од свих гласовних ствари“ оквио је водониче, исковало шртал за валове, истукао будалове, мерке, секире и косице. Чак је и своје пушке израђивао. Прича се, да он, у злату, мести Давидовића, да је „искован“ и „гољница за хавањне бува!“

Сачувано је, у памћењу, и ово: Давид ковач ухватио је у својој току кураја, о део му оборило звоно и прстуо га; што је урв кураје трачо, звоно на његовом врату је се снажије бријало, а ово је кураја звонило – до утринућа – на јоу брзи кас. Давидово звоно на мртвом курају пронађено је чак у Горњем Дубу.

Давид ковач, назначан је првонаредно због тога што је био један од првих световних људи у Драгачеву који је клесао гробнице. Слову су му прагавина, лако читљива, из чега се закључује да је био добро писмен. Можда је научио од оца или деде.

Лапидаријум у Гучи

ЛАПИДАРИЈУМ (МУЗЕЈ) НАДГРОБНИХ СПОМЕНИКА И КРАЈПУТАША ДРАГАЧЕВА У ГУЧИ ПРОГЛАШЕН ЗА СПОМЕНИК КУЛТУРЕ

ПОТВРЂЕНА ВРЕДНОСТ

Пише: Ника-Никола СТОЈИЋ

Влада Србије својом одлуком од 22. маја 2001. прогласила је Лапидаријум у парку Основне школе за споменик културе од значаја, не само за Гучу и Драгачево, већ и за Србију као државу. Овом одлуком крунисан је вишегодишњи напоран рад на сакупљању, чувању и презентацији надgroбних споменика и крајпуташа расутих по гробљима и крај путева широм Драгачева. Наша жеља да ово значајно културно благо буде заштићено и сачувано наишла је на подршку многих институција у култури – у првом реду Завода за заштиту споменика културе у Краљеву, његова стручна истраживања на терену и предлог за оснивање лапидаријума у Гучи подржали су: Месна заједница Гуча, СИЗ културе наше општине, Регионална и Републичка заједница културе. Посао овог реконструкционог на терену и оснивања Лапидаријума завршен је 1984. године. Тада су у Гучу довуцени најуроженији, али и веома вредни споменици са гробља и путева Драгачева. Стављени су под посебно подигнуте надстрешнице – соборишце. У овом послу учествовали су најпознатији стручњаци из наше земље. Пре подизања Лапидаријума одржано је у Гучи, под покровитељством Републичке заједнице културе, стручно саветовање на тему: како заштитити и презентирати ово јединствено благо наше народне културе из 19. и прево половине 20. века. На симпозијуму је закључено да се не сме дозволити да паду у заборав и пропадну драгоцена уметничка дела Радосава Чикириза и читаве плејаде његових ученика и следбеника који својим каменорезачким уметним обележјама културу Драгачева.

Тако је настао Лапидаријум у Гучи као јединствени споменик народног градитељства у нашој земљи. Његово отварање пропратила су готово сва средства информисања. О њему су снимане многе ТВ и радио-емисије и репортаже; написани су бројни стручни и новински чланци. Посећивали су га бројни наци и страни туристи, ђачке екскурзије, као и гости Драгачева и Сабора трубан. Под соборишцима Лапидаријума организовани су често и посебни, пригодни, уметнички програми.

А онда је дошло време када је, као и многе друге културне вредности, и овај споменик готово пао у заборав. Ратне страхе и нећађе, али и наша немарност, учиниле су своја. Лапидаријум је почео да се руинира и пропада: са крова соборишца руши се ћерамид, обилају се и криње вредни споменици, од траве и корова некад му се не може ни прићи. Престале су посете и екскурзије као и редовно старање о њему. Више пута постављали смо питање: ко је дужан да се брине о овом значајном споменику наше народне културе? Одговор ни до данас нисмо добили.

Подржављајући одлуку Владе Србије, мислимо да ће и сви проблеми око одржавања, чувања и презентације овог значајног споменика културе бити решени. О њему ће се, у првом реду бринути, више него до сада, наша општина и Месна заједница Гуча. Еколошко друштво „Драгачево“ изразило је спремност да се, уз финансијску помоћ, трајно стара о овом великом културном добру. Надамо се да ћемо убрзо, као некада, са поносом водити госте и туристе у дворште и парк Основне школе ради разгледања надgroбних споменика и крајпуташа.

КУЛТУРНИ ДНЕВНИК

Пише: Јовиша СЛАВКОВИЋ

Крајем 2000. године у Гучи је одржана изложба ликовног стваралаштва Србије за расински, рашки и моравички округ, уз учешће 48 аутора са 52 рада.

● Средином децембра, у Миросалцима (код Ариља) организовано је Драгачевско посело, уз учешће трубачког оркестра, изворних певачких и играчких група и песника и књижевника.

● Дом културе је, и ове године, уз присуство преко 1.000 грађана, организовао традиционалну прославу Божића на Тргу у Гучи, код споменика трубачу. У вођњи од Белице до Гуче учествовало

Стојића, Јовише М. Славковића, Предрата Раовића и Радована М. Маринковића. У културно-уметничком програму наступили су трубачки оркестри Милана Младеновића, Дејана Петровића и Божицара Луковића, певачке групе из Дунавског и Драгачевке* из Гуче, Дејачи ансамбл „Бамби“ из Чачка и песник Славо Николаић.

● У току године у Дому културе у Гучи одржано је неколико позоришних представа, међу којима су биле запажене „Ле, ле, бато“ Синише Павића и „Госпођа министарка“ Бранислава Нушића, уз извођење Драмског студија из Гуче.

ске и Америчке државне агенције за међународни развој – УСАИД добило је најсавременија и најсавременија информатичко-телекомуникациона средства у вредности од 15.000 долара. Захваљујући овој вредној донацији, основани су Теледом у Гучи и Телеколице у Лучанима и Котражи.

● И ове године, у Гучи је одржано општинско такмичење рецитатора „Песнице народа мога“, на коме је учествовало 19 рецитатора млађег и средњег узраста.

● Удружење самоучних сликара и вајара Драгачева је, почетком јуна, у Ивањици успешно приредило изложбу радова својих чланова.

● У организацији Драгачевске за друге жена одржан је 47. Сабор ткаља (28. јула), уз пригодан програм, коме је присуствовала и принцеза Јелисавета Карађорђевић.

● Музеј надгробних споменика и крајпуташа, основан 1984. године у парку Основне школе у Гучи, одлуком Владе Републике Србије од 22. маја 2001. године, проглашен је за споменик културе од значаја за Србију.

● Међуокружно такмичење села Србије за Расински, Рашки и Моравички округ је одржано 1. августа у Котражи, уз учешће шест села. За републичко завршно такмичење пласирали су се Котража и Каоник (Крушевац).

● И овог лета су настављена систематска археолошка истраживања у Драгачеву. Радовима на Градини (Јелица) руководио др Михаило Милинковић, а на локалитету Вава (667) у Лису Дејан Радичевић.

● Предтакмичења трубачких оркестара Србије за 41. сабор и Пето такмичење младих одржана су: за источну Србију – у Бољевцу (10. јуна) уз учешће осам оркестара; за југоисточну Србију – у Сурдулици (8. и 9. јуна), где је наступало 26 састава; за западну Србију – на Златибору (29. јуна) се борило 14 оркестара и за Моравички и Рашки округ – у Котражи (2. августа) где је учествовало 10 оркестара.

● На локацији старе цркве из 1720. године, која је певала све до 1873. у цемату Чакарвини (Котража), 9. августа освећена је нова црква посвећена Светом великомученику Пантелејмону. Ктитор овог храма је Миленко Костић. Фреско-декорацију је извела сликарска жичка школа.

Промоција књиге „Све трубе Драгачева“ у Чачку. С лева на десно: Јовиша М. Славковић, Нике-Никола Стојић, Предрат Раовић и Радван М. Маринковић

је 38 запера. Уз трубаце оркестра Гвоздена Росића и врћу ракију, Божићну чесницу су „ломиле“ протјерој Милош Јовановић и председник Скупштине општине Радван Илић. Положајине је био Славо Николаић, песник из Зека.

● Почетком фебруара у Дому културе у Гучи одржано је књижевно вече и изложба драгачевских родослова аутора Вукоја Властелице. Гости су били Радојко Николић, Радван М. Маринковић, Славо Николаић и Нике-Никола Стојић.

● У препуној сали Дома културе у Чачку, почетком априла, одржана је представа „Све трубе Драгачева“, на којој је приказана истоимена саборска монографија уз учешће аутора: Нике-Николе

● На трећи дан Васкрса организована је 41. „Распевано Драгачево“ – традиционална манифестација изворног народног стваралаштва, уз учешће драгачевских трубачких оркестара, певачких и играчких група, свирача, песника, казивача, здравичара. Гости су били певачка група „Синови Јавора“ из Ивањице, КУД Дуле Милосављевић из Чачка и млади трубачки оркестар Желка Јовковића из Јевковице (пожешке). Организована је и ликовна изложба „Српска света гора“.

● Еколошко друштво „Драгачево“, које се бави обновом, развојем и заштитом природног, културног и духовног наслеђа, од донатора Фондације за развој демократских права – ДемНет из Мађар-

ЖИВИ У СКЛАДУ СА ПРИРОДОМ

Пише: Предраг РАОВИЋ

На средокраћу пута Чачак – Гуча, у Грабу, под планине Јелице, у амбијенту у коме се, рекло би се, зауставило време, живи и ствара Предраг Радовановић. Читао свој живот (рођен је 1928) посветио је сликању. Заједно са драгачевским културним послеником, Ником-Николом Стојићем, основао је, поткрај 1974. године, Удружење самоуких сликара и вајара. А он сам зајео се шарама на папиру још пре поласка у школу. У школи, искусни педагог Тереза Брајковић брзо ће открити таленат у том малишани, а овај ће не трепћући, слушати учитељичине савете о путу до жељеног цртежа.

Каже Предраг – тешко је у то време било доћи и до папира и до оловке. О бојама се није могло ни мислити, бар не у Грабу. Тако је било време и после Другог светског рата. Али, жеља младег Драгачевца да што лепше представи дрво, човека, кућу... расла је из године у годину. Подстакао је ту жељу и отац, солунцак, причом о свом ратном другу који је, као војни сликар, на папир необичном вештином стављао све што пред собом види... Прве боје омиргасе у војсци. И тамо је његов таленат дошао до изражаја. Четне зидне новине се нису могле замислити без илустрација војника Предрага Радовановића.

Обзбиљнији „ангажман“ добиће 1962. године од људи у Књижевском предузећу „Пролетер“ у Чачку и Туристичком савезу ондашњег среза. Први је насликао, што воденим – што уљаним бојама, малу галерију српских писаца, а друга 14 великих платна са туристичким знаменитостима чачанског краја.

Како обично бива, Грабљанин су занимање и окупале Предрагово над листовима и платном, са оловкама и бојама у рукама уместо мотике, гледали с неповерењем. Вртели главом, смешкали се, али, када су у његову кућу, која је већ крајем шездестих и почетком седамдесетих година XX века лагано постајала галерија пејзажа, кућа познатих и непознатих лица, па још кад су у ту „галерију“ почели све чеље залазити „варошани“, њихов однос почео је да се мења. А Предраг је остао исти... Необично топлим бојама, у реалистичном маниру, на десетинама платна „зауставља“ је време. Овековечивао куће из старина којих, узгред речено, данас готово да и нема, па сликао портрете по порубици, али и за своју душу, „омирио“ данас ретке послове попут „онована“, у ходу „зауставио“ танковисту руконошу са обрамбом на раменима и земљаним судовима на крајевима и у руди, па косаче и жетевце, али и ратнике од бојева са Турцима до најновијих војевана... Када гледате његово „Опшиште“, осетите мирис старе српске полубрнаре

Уметник у својој кући – агаљу: Предраг Радовановић (Снимис: П. Раовић)

и дах кућана окупљених око пламена над којим се крчка вецера. На његовој „Буклији“ ништа не недостаје и овог момента може да крене у ставате. Са Предрагове „Свадбе“ само што не чујете цыку енуји и надмудривање зетова, а са његове младе као да на вас прелазу узбуђене до у рукама држи наконце... Наравно, и Сабор у Гучи је овековечен, па вам се чини да сте тај својерисни календарског мноштва боја и звукова и ви сами доживели баш тако како их Предраг представља.

Разуме се, за таквим благом били су заинтересовани многи поклонци српске наиве. Драгачевској свадби, на пример, купио је професор Боро Вујадиновић. Најпохвалније се о Радовановићевом сликарству изразио родоначелник српске наиве Јанко Брашић, а за његову, како каже, „философску“ слику „Светски грб“ признање му је одао Милић од Мачве лично!

Предраг у окружењу својих слика и мноштва употребних предмета из претходних времена и данас вредно ради.

Остављамо Предрага, насмешеног, на прагу родитељске куће окружене десетинама врста баштеног цвећа, подно које се пружају проплатни и шумарици прелуци свакојаког биља и ковиља, мириса и цврцута птица. Трбаја запамтити ту слику. Она још постоји у Србији, у Драгачеву, под Јелицом планином.

ЗАШТИТА КУЛТУРНИХ ДОБАРА

КОНЗЕРВИРАНЕ МАТИЦЕ ИЗ ГОРАЧИЋА И КАОНЕ

Протоколи рођених-крштених, венчаних и умрлих прворазредни су историјски извори, не само родословног карактера. Све књиге „уведене“ су у Србији далеке 1837. године.

Чуване су у црквама и оним манастирима који су имали своје парохије. После Другог светског рата, када је црква одвојена од државе, од парохиских свештеника преузели су их матичари у општинама, касније у месним канцеларијама.

Протоколи, односно матичне књиге, садрже драгоцене податке о новорођенчадима и њиховим умрелима, склопљеним браковима, удварањима (после првих деценија уведена је и суфрива „узрок смрти“), о кумовима и свештеницима.

Посебним прописом, пре двадестак година, регулисано је да најстарије матичне књиге, углавном старије од 1910. годи-

не, буду уступљене не чувања, заштити и коришћења, под посебним режимом, историјским архивима.

Тако су стигле и у Међуопштински историјски архив у Чачку. Многе су биле „раскупуване“, па им је, како архивисти наглашавају, било нужно „лечење“, односно конзервација. Приоритетно у заштити сачинила је посебна служба Архива Србије.

Из чачанског архива конзервирано је десет ових књига. Највише из Драгачева: рођених из Горачића од 1838. до 1857. и до 1858. до 1874. венчаних из Горачића од 1837. до 1869. и умрлих из те парохије од 1838. до 1869. Слависно су од пропалања и књига рођених из Каоне од 1837. до 1864. и од 1864. до 1880. и венчаних у тој парохији од 1881. до 1899. године.

Овај посао обавили су, крајње савесно и стручно, запослени у Архиву Србије.

СКУПШТИНА ОПШТИНЕ ЛУЧАНИ, МЕСНА ЗАЈЕДНИЦА ГУЧА
И САБОР ТРУБАЧА - ДОМ КУЛТУРЕ ГУЧА

Ж Е Л Е

СВИМ УЧЕСНИЦИМА У ПРОГРАМУ И ПОСЕТИОЦИМА
ДРАГАЧЕВСКОГ САБОРА ПРИЈАТАН БОРАВАК У ДРАГАЧЕВУ

GENERALNI SPONZOR:

SARTID
a.d.
SMEĐEREVO

DARODAVCI:

Fondacija "Braća Karić" – Beograd
Kompanija "Sloboda" – Čačak

ORGANIZATOR: Dom kulture Guča

SUORGANIZATOR: Mesna zajednica Guča

STALNI POKROVITELJI: Ministarstvo kulture Republike Srbije, Skupština opštine Lučani,
"Ilustrovana politika" Beograd, "Večernje novosti" Beograd, Drugi program Radio Beograda,
"Zastava oružje" Kragujevac, "Jugoimport" Beograd i "Vitor" Beograd

Карит Фондација

063 MOBTEL
S R B I J A

ПОКЛОНИЦИМА НАРОДНОГ СТВАРАЛАШТВА И НАРОДНЕ КУЛТУРЕ

ЖЕЛИМО ПРИЈАТАН БОРАВАК
НА НАЈВЕЋЕМ САБОРУ НАШЕГ НАРОДА

Sloboda

ЖЕЛИМО ВАМ ПРИЈАТАН БОРАВАК
НА САБОРУ ТРУБАЧА У ГУЧИ

Агробанка

Пољопривредна банка а.д.

Поуздано – Одговорно – Озбиљно

Привредни развој и очување традиције имају најважнију улогу за живот и препород села.

Зато је Агробанка пружила финансијску подршку програмима развоја пољопривреде и села и помагала неговање народног стваралаштва.

Зато је отворила око 50 филијала и експозитуре у свим већим пољопривредним средиштима и приближила своје пословање онима који раде у пољопривреди и живе у селу.

Зато и данас Агробанка активно учествује у развоју наше пољопривреде и препороду села.

Са Вама и због Вас!

Агробанка

Пољопривредна банка а.д. Београд

Сремска 3-5, тел: 011/637-622, факс: 3281-408

E-mail: pr@agrobanka.co.yu

160 ГОДИНА У СЛУЖБИ ПОТРОШАЧА

**БИП – БЕОГРАДСКА
ИНДУСТРИЈА ПИВА, СЛАДА И
БЕЗАЛКОХОЛНИХ ПИЋА**
основана је 1839. године.

Основна делатност је:
производња пива, слада,
безалкохолних пића,
сирћета; транспорт робе
у друмском саобраћају и
пружање туристичко-
-гоститељских услуга.

БИП је највећи произвођач пива и слада у Југославији

БИП производи 300.000.000 боца пива, 100 милиона јединица разних паковања безалкохолних пића, 1,8 милиона литара сирћета и 66.000 тона слада годишње. Запошљава 2.500 радника.

БИП своју производњу остварује у фабрикама: „МОСТАР“ – Београд, „СКАДАРЛИЈА“ – Београд, „ЧАЧАК“ у Чачку, „20.октобар“ – Сремска Митровица, „ЛЕСКОВАЦ“ у Лесковцу, фабрици безалкохолних пића „ДУНАВГРАД“ у Београду.

Дефинисана већ дуге времена, пословна политика и стратегија развоја БИП-а, има за циљ развој производних капацитета, уз осавремењавање постојећих, освајање нових и савремених типова производа по БИП технологији и што веће присуство на домаћем и ино тржишту. На тај начин БИП настоји да понуди домаћем и ино тржишту производе високог квалитета у савременим и функционалним облицима амбалаже.

Освојених преко 100 златних медаља на сајмовима и смотрема у Београду, Новом Саду, Сарајеву, Лондону, Паризу, Женеви, Риму, Бриселу, Мадриду, Луксембургу, Бечу... довољна су гаранција квалитета БИП производа.

**И на Драгачевском сабору освежава вас и разгальује БИП,
па за сабораше и даље исто важи – кад си жедан БИП потражи!**

ХОТЕЛ "ЗЛАТНА ТРУБА" ГУЧА М. П. "EUROTURS"

М.П. ЗА ТРГОВИНУ И УГОСТИТЕЉСТВО Д.О.О.

32 230 ГУЧА * Телефон: 032/854-459 * Телефакс: 854-680

САБОРАШИ, ГОСТИ САБОРА

ХОТЕЛ „ЗЛАТНА ТРУБА“ НУДИ ЧАСОВЕ ПРИЈАТНОГ ОДМОРА УЗ ВРХУНСКЕ СПЕЦИЈАЛИТЕТЕ И УСЛУГУ

ЖЕЛИМО ВАМ ПРИЈАТАН БОРАВАК НА САБОРУ

GENERALNI POKROVITELJ NARODNOG VIŠEBOJA
NA 41. SABORU TRUBAČA U GUČI

Zastava
o r u ž j e

ZASTAVA NAMENSKI PROIZVODI
TRG TOPOLIVACA 4, KRAGUJEVAC

TEL.: 381(0)34 335-801

FAX: 381(0)34 323-500

ХРАМ НАРОДА

Пише: Јовиша СЛАВКОВИЋ

Црква у Гучи посвећена је свetim арханђелима Михаилу и Гаврилу. Она се не налази на месту првобитног храма, већ у самом центру варошице.

Стара црква, на потесу од Корнета према Драгачици, грађена је од 1794. до 1797. године. Главни ктитор био је Милутин Илић – Прота Гучанин, касније старешина пожешке нахије и Карађорђевој војводи, који је умро 1814. и првобитно сахрањен код манастира Свете Троице на Сечању. Његови земљи остаци касније су пренесени у Гучу. Поред њега, ктитори старе цркве били су свештеници из Горачића Павле Николић и Јован Савић.

Црква у Драгачици је делимично оштећена на почетку Првог српског устанка, певала је и 1826. године. Од ње, изгледа, ништа није сачувано, сем каменог релјефа са представом конфронтирањем лавова и иконостаса кога је 1797. године урадио знаменити Петар Николајевић Мољер, који је пренесен у садашњи гучки храм.

Нови гучки храм освешћен је 1831. Грађен је три године старанам грађана и свештеника. Највеће заслуге за његово подизање имали су; ипак, Симон Протић (дворски секретар и блажник, иначе унук Проте Гучанина) и Јанко Протић. Изградњу цркве у Гучи 1830. године помогао је са 1.000 гроша и кнез Милош Обреновић. Црква у Гучи је у основи једнобродна, грађена, са пространом полуокружном апсидом. У унутрашњости је јединствен простор наоса и припрате, наткриљен полуобличастим сводом и подељен пиластрима и логоним луцима на три травеја. Незнатно удубљено у зиду су полуокружни певнички простори, који својом напону видни. Светлост у храм продире кроз шест прозорских ниша. Постоје два улаза: главни на западној и бочни на северној страни; оба су лучног облика, а изкесени су од камена пешчара.

Данашњи изглед цркве и култе званика, као и линије крова, није првобитан, а измeњен је интервенцијама обављеним под крај XIX века. Последња интервенција, која је делимично утицала на промену изгледа цркве, била је уградња мермерних спомен-плоча са именима људи на Гуче и суседних села који су учествовали у ослободилачким ратовима од 1912. до 1918. године.

Изградњом новог гучког храма, чији мајстори нису познати, сакрално градитељство овог дела Србије стекло је, очито је, нове квалитете; највише је нова зграда са овалним напонама, готовиша дубоке промене у постеленом прихватању утицаја архитектуре са Запада. Гучка црква је, са звоником на западној страни, са елементима који указују на барокно порекло.

Делови иконостаса старе цркве у Драгачици укључени су у нови зидови са иконом из новог времена. Претоставља се, ипак, да је Милутин Илић – Прота Гучанин посебно заслужио за поверавање израде иконостаса драгачице цркве Петру Николајевићу Мољеру. Сви сачувани делови Мољеровог остварења укључени су у прерађених стилоску овалну форму, која је начињена од 1846. до 1848. године. То је јединствен тип вишепросторног иконостаса без прерађене декорације. Релативно мале димензије икона и целокупног склопа иконостаса потичу вероватно од скропних димензија старе цркве. Делови иконостаса израђени су од Михаиловићевих (1792 – 1852), свештеник и иконостас из Негришора (Драгачево).

У доњој зони иконостаса су цркве двери. На њима су иконе овалног облика. Средњим долом заузима представа Благочељности док су левом и десном предствалени у четири медаљона, симетрично распоређена на дверима. Композиција од два медаљона са ликом Богородице на левој и арханђела Гаврила на десној страни иконостаса је у другој зони најважније композиције Великих празника. Света Троица приказана је по уобичајеној шеми, са симетрично распоређеним фигурама Христа, Бога оца и Светог духа. Преобра-

Сведок времена: Црква у Гучи (Снимко: З. Јурви)

жење је једноставна варијанта композиције са сценом Преображења, где се Христ појављује на гори са Мојсијем лево, Илијом десно и апостолима. Сцена рођења Богородице има композициону шему компоновану по дијагонали, коју изражава косо постављен креват на коме лежи Богородица. Присутни су Јоаким и жена са малим Христом у наручју. У композицији Успеније Богородице истиче се Христов лик на средњој сцени. Богородица је положена на једнаставан одао. Намад ње је Христ, који у рукама држи душу Богородице. Ту је и Вавезења. Рођење Христово је постављено у простору коме Богородица седи са малим Христом у наручју, а прилазе јој Јосиф и пастири. У центру композиције Крштење је Христ, који стоји у Јордану са рукама прорученима на грудима. Јован Претеча, са леве стране, у руци држи велики крст. Два анђела носе Христа улазу. У севенту неће насликан је Свети дух у облику голуба. Централни долом композиције Улазак у Јерусалим заузима Христ на мули. Он десном руком благосиља. Испред њега су зидине града са грађанима који простиру хаљине за дочек Христа. У композицији Благочести Богородица седи, а с леве стране прилази јој арханђел Гаврило са крином у руци. У Васкрсењу Христово тело је наго – насликан је

тренутак Христовог васкрсења из камене гробнице, са анђелом у позадини, док војници дрмају наслонима на гроб. Вазнесење Христово је тако приказано да он васкрсавња раширених руку – узноси се на облацима и апостолима у клечећем поклоњу.

У трећој зони иконостаса распоређене су апостолске иконе, по шест са сваке стране, са Христом у средини. Најстарија је икона светих арханђела Михаила и Гаврила из 1797. године, коју је приложио Милутин Илић – Прота Гучанин. Престона икона Христа приписује се Сретену Мољеровићу – Протићу, сину Јанка Мољера. Иконе сватих ратника Георгија и Димитрија цркви је приложио Милош Петровић 1848. године. На икони арханђела Михаила димитријев је потпис Јанка Михаиловића Мољера. Његово дело је и велика композиција у Крунисање Богородице – Света Троица, која је сликана на платну и смештена у централном делу иконостаса.

Пошто је већина икона, нарочито оне чији су аутори Николајевић и Јанко Михаиловић и Јанко Михаиловић Мољер, била у лошем стању, године 1983. на њима су изведене посебне спасавалачке интервенције. Зграда цркве, препоручена је бакарним лимом, а на куполи је постављен нови крст.

У крсту се налазе: Путир, од сребра, богато украшен релјефним представама руже, виване лозе и лавља. Приложио га је 1870. године Величко Протић, свештеник икона.

Кандидо, од сребра, украшено са три овална медаљона, у којима су овалне представе руже. Кандидо је 1854. године приложио Симића Протић.

Ручни крст, од сребра, рађен у техници филигранра, гучка црква купила је 1851. године. Ложица (кашичица за причест), од сребра, украшена је ирезаним цветним мотивима. Не зна се када је доспела у гучки храм.

У црквеној порти после 1860. године саргањен је леп док, који се користи за окупљање верника и организовање црквених и културних свечовина и приредби. У њему је и Библиотека. У гучкој цркви чувају се и стари минеји са аманетом Милутина Илића – Проте Гучанина да их нико не сме отуђити из храма.

ЗВОНА

У летопису цркве у Гучи прота Радиша Дукић записао је:

„Година 1934. за цркву гучку значајна је не само због изградње црквеног дома него и због набавке 2 вена црквена звона. Веће звоно од 300 килограма набављено је прикупљањем прилога од верника, што се види из записа: „Прилог верних храму Св. Архангела Гаврила у Гучи 1934. г.“ Друго звоно приложено је за душу поч. Олге супруге Добривоје Протића, земљ. из вар. Гуче, која је млада умрла оставивши четворо деце. Пошто и овај натпис као и натпис на валикумском постоје све нечиткији услед корозије, то ћемо и њега у целисти цитирати. Он гласи: „Храм Св. Арх. Гаврила у Гучи за покоју душе и вечити спомен Олге Д. Протићке, из Гуче, прилошких родитељи Гвозденија и Велисав, браћа Бошко, Светозар, Јовиша, Љубиша и Павле Танасковићи, из Милићеваца, деца Драгослава, Микодраг, Душанка и Мара из Гуче 1934. г.“ Ово звоно тежи 200 килограма.

Оба звона изливена су код Пантелића у Земуну.“

ОСТАВШТИНА ЗА ПОТОМКЕ

ПРОТОЈЕРЕЈ

Овде почивају кости
Протојереја ГАВЕЛА НИКОЛИЋА
бившег наместника ове цркве.
Почивши 97. г.

А престао се 17. новембра 1835. г.*

Не похвали се да је,
са Протом Гучанином,
обнављао стару цркву у гучком Корнету.

Нити да је сину Јанку
и Протомуну Симеону
помогао да пролеву нови храм
у гучком пољу.

Господ мн узрекао хвалу
на Небеском трону.

* Порта Цркве у Гучи

ТУТОР

Овде су сложене кости
ЈОВАНА БРОЋИЋА,
бившег трговца, 1839.

Обновио надпис овог гроба
унук Петроније Броћин
тутор цркве гучке
1939.*

Старо се о цркви
као о небеском дому.
Храм обнови,
сећајући се ђеда,
1939. Господујте лета
и блажен оуд у рајско насеља
са овог грешног света.

* Црква у Гучи

(Из „Нових молитвеница“)

Ника-Никола СТОЈИЋ

ИЗ ЛЕТОПИСА ЦРКВЕ У ГУЧИ

СЛУЖИЛИ СУ БОГУ И ЉУДИМА

Пише: Зоран МАРИНКОВИЋ

У турским дефтерима из XV и XVI века помињу се свештеници у Гучи, али није утврђено где су се налазила богомоље у којима су богослужбовали. Истина, пописиван је манастир Коритар, који се, по свој прилици, налазио у долини реке Драгачице у засеку Корнет. Манастир су касније турски силници опустошили и порушили, али једна читуља, преписана 1849. године, која је дуго чувана у фамилији Икодиновић, помиње следна лица: епископа Никифора, полове Милеше, Петра, Милисаву, Остоју и Аранита. Сви су Икодиновићи.

На рушевинама древног манастира, подигнута је 1794. године црква посвећена арханђелима Михаилу и Гаврилу. Она је у време Првог српског устанка делимично страдала, али је у њој богослужење вршено и после Другог српског устанка. Садашња гучка црква завршена је 1831. године, уз коришћење — по одобрењу Васе Поповића, кнеза Пожешке нахије — грађевинског материјала од старог храма.

ПРИЛОЗИ ПРОТЕ ГУЧАНИНА

Милутин Илић — Прота Гучанин (1729 — 1814) приложио је цркви у Гучи више књига и икону, коју се и данас чувају. Занимљиви су записи на њима:
„Оду књигу глаголамају Ирмологију приложи раб Божи Протопрезвир и командант Драгачевски Г. Милутин Илић у храм Свјатог Архангела Михаила и Гаврила 21-го септемврија 1812 године за своју душу; коју потом месец унук Приворни секретар и казначеј Светлешке књазва Сербског Г. Симеон Протий у месецу јунију 1841 године с истим повезом обнови за своје здравље“.

На једном од 12 месечних минеја чита се:

„Сија књига глаголамаја месјац (каже се који — напомена приређивача) приложи је прото Милутин Илић у Црков Свјатого Архангела Михаила од села Гуче за своју душу и ко би је по одавде померио да је просакат 1813“.

На икони Св. архангела Михаила и Гаврила овакав је запис:

„Ову икону 1797 [године] Цркви гучкој приложио од блаженопочившег Протопрезвирара и Военог команданта Драгачевског Господина Милутина Илића, обнови његов унук Симеон Протий Стопанчелик попечителства просвешћенија својој сулузи Архангелима и деци Милутину, Светозлику и Јеленици за здравље на Воскресеније 1847“.

И књиге и икону Прота Гучанин унео је у ризницу цркве у Корнету (засеку Гуче), која је сарђена 1794. године и у којој је богослужбовано.

У старом храму — чита се из летописа гучке цркве, који је сачинио свештеник Раде Дукић — богослужбовали су:

Милутин Илић — Прота Гучанин: 1794 — 1814;
Милован Протић из Гуче: 1794 — 1810, и Павел Николић из Гуче: 1794 — 1831.
Свештеници нове цркве:
Павел Николић из Гуче: 1831 — 1835;
Јован Јанковић-Протий из Гуче: 1830 — 1877.

Величко Протић из Гуче: 1838 — 1878;
Веселин Јанковић-Протий из Гуче: 1855 — 1900;

Аксантије Протий из Гуче: 1857 — 1862;
Мјавило Протий из Гуче: 1868 — 1888 (са прејидима);

Анто Поповић из Бруса: Кратко заменивао Мјавило Протића;

Добривоје Протић из Негришора: 1870 — 1871;

Сава Протић из Гуче: 1872;
Филип Мјатовић из Приворнице (Ча-чак): 25. март 1882 — 7. март 1926;
Неофит Симић из Врана (Ариље): 1889 — 1916, и 1918 — 25. јул 1925;

Младен Поповић, парох из Тијања, привремено опслужавач: 1916 — 1918;
Драгомир Мјатовић из Гуче: 1925 — 1932;

Драгољуб Л. Раџић из Бабајића: 1926 — 6. мај 1967;

Алекса Тодоровић из Негришора (Драгачево): 14. јул 1932 — септембар 1935;

Душан Поповић: 3. децембар 1935 — 1941;

Милан Ђорђевић из Бајине Баште: 11. јун 1941 — 10. септембар 1956;

Радиша — Раде Дукић из Врана (Ариље): 12. септембар 1957 — 1997;

Вуксан А. Чакутовић из Трноваца: 1967 — 21. јул 1970;

Милош Јовановић из Гусиња, пореклом из Добрача (Ариље): 14. јун 1971, и данас;
и Радован Стевановић из Бечња (Ча-чак): 15. мај 1997, и данас.

Године 1995. за вероучитеља у гучкој и другим драгачевским црквама био је постављен Драган Ђокић из Мокрог Поља код Кичина, родом из околине Зворника. У Гучи се задржао три године, а потом је, до смрти, вероучитељ био Радиша — Раде Дукић, пензионисани свештеник и наместник драгачевски.

(Одломак из рукописа књиге
„Драгачевски црнориси“)

КАМЕНИ ТРУБАЧКИ ЗОВ

Пише: Радован М. МАРИНКОВИЋ

Труби труба селџака, не-кад ратничка. Труби и из камена. Из пешчара.

На гробљанима и крајпугачима као да се чује камени трубачки зов. Камени пев. Главни се камени трубаке: танано се чују позиви у победничке јурише, али и „момачко“ и „девојачко коло“.

Мало је, ипак, труба уписано у „камене књиге“ предака васцелог Драгачева. Трубаке више помињу епитафи. Ратнику зна-чару у пешчару су најчешће урези-вани пушка или које друго о-гнострелно оружје.

Нашли смо у Драгачеву, над вечним кућама покојника, „уписане“ само четири трубе, уз је-дан бубањ. Можда их је и више било, па су опузеле у зашкареним покопалиштима од митског Троглава до поноситог Овчара, између бистротске Моравце и зелене горе Јелице.

Непознати каменорезац, по свој прилици Млађан Раковић (1845 – 1915) из Горачића, „уписане“ је трубу у камени поменик Урошу Ракићеву из Губереваца, који је погинуо 1876. године на Шиљегови у рату против Турака. Испод трубе је ликовна представа грођа, а на изостале хришћанска орнаментика, посебно крст. Није клесар Млађан заборавио Ракићевево трубење, а и сам је био музичар – сви-рао је у „гадље“.

На гробљу у Зокама труба је учествова на белугу Радомира Топаловића. Овај војак погинуо је на почетку Првог светског рата, на почетку аустро-угарског на-зезде на Србију, у шумадијским Јуришанима: док је свирао „Јуриш“, курушом га је погодио у груд, сведочи, по казивањима најстаријих паменика, Славо Нико-лић, песник. Топаловићу је спо-меник клесао Живо Јаћимовић (1878 – 1945), мајстор чикириџ из Пукова. Као да је Јаћимовић и сам, док је обликовао камен, слушао камени трубачки зов.

Не зна се ко је од више ка-менорезаца умешника из Лисица укласао трубу у ру-ци на споменику земљаку Петру Ф. Давидовићу, зна-чару, који је погинуо, као војник трубац, код Крагујев-ца 1915. године. Труба је – војничка, а окружују је крст, часунице, позиде гро-ђа и јетве посрпне вошта-нице. И незнани клесар слу-жао је, док је резао јуришницу, трубачки зов и пев. Споменик

Труба на споменику значару Петру Ф. Давидовићу

се чува у Музеју надгробника и крајпугача у Гучи.

Малени споменик на Зимоњачи гробљу у Расовцу (Горачи-ћи) трубацу Радовану Зимоњићу омиљен је, такође, трубом. Али, она није војничка. Нешто је дужа од ратничких. Мајсторство је у „уписано“ у камен непознати каме-норезац после Зимоњићеве смр-ти 1939. године. Испод трубе, на

боку биљга, укласана је лозица, чији је цвет и облику Сунца. Мла-ђан је постао гробљанска земља трубац Радован из Расовца. „Ју-риш“ су наше трубе на поребу“, сведочи је Лесницир Першић, прва „Пева Труба Драгачева“.

Није тешко објаснити „ма-њак“ труба на гробљанима и крајпугачима погинулим труба-чима војницима, ратницима. Тај-ну несумњиво открива споменик Божидару С. Вуловићу из Гу-береваца, погубљеног из ратне 1914. године, који је уздучан у порти цркве у Горачићима. Његов по-

класао је целу фигуру ратника Милосава Милиновића, „тобо-шара“, који је преминуо у својој кући 1918. године. Бубањ је рат-нички – мали је, виси добошару о врату и „стиже“ му до испод поја-са. У њега се удара према себи, а није боксом наслонен, као што је у мирнодопским окрестима, на тело добошара – бубњара. Клесар Мандрк је у епитафу по-себно нагласио да је овај Лучанац био „дичан војник“ и „од-личан ратоборац“. Не, дакле, са-мо да је думбара ударајући ма-њацим о кожу „тобаша“. Споме-

ДОЗИВИ

У прошлом броју нашег листа публиковали смо епитафе са спо-меника у којима се помињу четири војника трубаца и један добо-шар. Они нису једини. Пронашли смо још три.

Гробље у Ргарица:

„Овде почива раж Божу МАТИЈЕ Мирковић... бивши трубац I класе у рату 1876 [године] када је књаз Милан са Турцима војевао. Поживи 36 [година] а престао се у вечност 14 августа 1878 [годи-не].“

„Бог да му душу прости...“

Гробље у Лисици:

„Спомен Милуна Сињићуа који поживи 50 година. За његово време био је часан и признат међу друштвом. Био је мек општине лишке и одборник је био без порока у његово време. Значар је био војни. Живота судбина [била је] Божија те дође овом гробу. Престао се 29 септембра 1915 године.“

Овај спомен подиже му његова жена Јованка и својој деци који су се преставаили...“

(Значар је, иначе, трубац!)

Споменик у Лисицама:

„О Србију отаџбину док у мени траја моћ ја те браним дан и ноћ, МИХАИЛО Јеремич... бивши] војник значар 4. чете 4. бата[љо-на] 4. артиљеријског пука...“

Опљиге (не)времена избрисале су датуме у пешчару. О-чило је, међутим, да је овај војник трубац погинуо у току Првог светског ра-та – слични су епитафи и другим ратницима.

меник не краси труба, већ – пу-шка. Велика пушка. Убојница. Божидаров син Добросав и каме-норезац, који није потписан, сма-трали су да је зазорно помињати ратоборац без пушке. Какав би то – мислили су – био ратник са трубом, без пушке, о благи Боже! Или су су уверени: ратничког се мора сведочити онострелним оружјем, а не некаквом тамо тру-бом, чији зов нису заборављали. Иначе, у епитафу се изричито каже да је Божидар из Губерева-ца био војак трубац.

Једини споменик, гробљаш, са ликовном представом бубња нађен је у Лучанима. Каменоре-зац Тихомир Петровићуји Ман-дрк (1906 – 1977) из Лисица ис-

ник се чува у Музеју надгробника и крајпугача у Гучи.

И, ето, још се чује, са усана мртвих, камени трубачки зов.

Да ли то на себе подсећају ратоборац без пушке. Какав би то – мислили су – био ратник са трубом, без пушке, о благи Боже! Или саборце, свирајући „за-вразаму“ и „чарламу“, трубац Ра-дован из Расовца?

Танана ушеса читача спо-меника слушају трубачки зов и трубачки пев. Бар ће то чинити док се „камене књиге“ трубаца не одроне у тмуду (не)времена и у заборав. Дуже ће трајати фото-графске на поцуљану, уграбене – као Давидовићима трубаџима на гробљу у Драгачици (Горачићи).

ОДГОНЕТАЊЕ ТАЈНИ

(Верџа Тадић, „Пелудна тишина“, „Свитак“, Пожега, 2001)

Вериџа Тадић (рођена у Доњем Дубоци), дипломирани економиста, ради у Чачку и пише поезију, прозу и есеје. Објављивала је своја остварења у двадесетак књижевних листова и часописа. Заступљена је у неколико заједничких књига и зборника. Добитник је више књижевних награда. Збирку песама „Острва ноћи“ објавила је 1990. године. Тада је рецензент Радован М. Маринковић писао: „Поетеса Верџа Тадић свет види и доживљава као гроздове острва у ноћи, чак острва ноћ. Острва љубави и острва мудрости“. Ишчитао је из њених песама истину „да је човек, да је свет, да је време – велика тајна. Друговање са том тајном – поезија је само за себе“.

Нова књига је још свеобухватније одгонетање тајни. Песнички арло. Тражење црне кутије разазнавања, пошто смо сви „мала тачка на упитнику цивилизације“ и пошто је „истина доволно хладна и спремна за обдукацију“, а „ко зна шта сањају наши прсти“ и како нам и сан и јава „улазе у текст будућег времена“, и како смо „на пољима црним ловцима... на нишану“, а „неискусни превару не слуте“.

Ипак, има наде код је човека. Поетеса је уверена: „Анђели ће на прстима шетати кроз хармонију“, а „на свадбеном колачу млади Месец уписаше датум“. Да ли је, и тако, пронађена црна кутија која одгонета многе тајне? Јесте! У име живота и поезије.

НЕ САМО РАЗБИБРИГА

(Радисав С. Недовић, „Анегдоте и шаљиве приче“, Штампарија „Бајић“, Чачак, 2001)

Шта бива када се код куће заборави аутограм? Који Драгачевци имају двојно држављанство? Што се коју не жене? Зашто је у Ртарима рекли боља од Бога? Како се добија жуљ на чајлу? Да ли керини треба веровати? Како магла доспева на платни списак? Ко треба да љуби српску земљу? Чије пчеле имају диплому? Како се живци помешају? Ко је каже: „Ако је цабе, точи још“? Ко је крив што је неко учио школу? Ко је то Бога прогласио за комунисту? Какви су то међуполитински људи? Ко то има више памети у џепу него у глави? Ко је то певао Титу коређи га што се сиромашу последња кола одузима? Има ли колективне деце? Шта се догађа када на седницу шкупштине општине дође музикалан одборник?... Чудна питања, зар не? Одговоре ваља потражити у новој књизи (претходно

их је објавио неколико) Радисава Недовића, Драгачевца из Ртара који живи у Чачку, књизи састављеној од анегдота и шаљивих прича. Јунаци су углавном Драгачевци – мудријаш и шалиџе, они који знају како с кућа лечи, када наступају мајмунске године, када кокоске носе објавна јаја, када се пршта дјарује кадравицима, какви су то изузеци – да жене у утроби носе дете чак девет месеци, који људи говоре „на завојци“, којој брада не треба веровати, ко треба да плаћа „откуцаче“, какво је прасе у јагњој кожи, како младих уочава да је девојка у другом стању...

Нова Недовићева књига – читаоцима разбирлига. Али и слика драгачевских нарави – писана да се мудријашевне не заборави.

КЊИГА ОПЛЕМЕЊЕНИЦА

(Ника-Никола Стојић, „Звончићи“, песме за децу, „Графика Јуреш“, Чачак, 2001)

Ника-Никола Стојић, етнолог, вајар, добитник Вукове награде, уз све друго је и истакнути песник, члан Удружења књижевника Србије. Објавио је више запажених књига, међу којима су и песничке: „У пролазу“ (1990), „Билежје смрти“ (1996), „Трубованке“ (1998), „Место за нови крајпуташ“ (1999) и „Мољитвенице“ (2000).

Нова Стојићева песничка збирка намењена је деци. Испевана је понесено, није дидактичка сувопарна поученица, већ – игрована, снованка, деча разговорица. Аутор је – иначе професор по занимању, пронаока у децу психологију, у душу детета, која је ризична чедности и племенитости, радовања и љубовања. Чини се, заправо, да су ове песме обликовала деча срца, маштовит ум, а не да их је писао одрастао човек. Управо, таква поезија је и најинспиративнија, раскошна у оплемењавању свакога ко са њом друже.

Ова књига биће драгоцена дружбеница и онима који још мирушу на млеко материно, и њиховим најмилијим: матерама и очевима, бакама и декама.

ДРАГАЧЕВО У „ИЗВОРНИКУ“

Најновији број, заправо двоброј 16-17, „Изворника“, гласила Међуполитинског историјског архива у Чачку, доноси више прилога о Драгачеву и Драгачевцима. Ради се о грађи, која ће добро доћи истраживачима.

Летопис цркве у Гучи приредили су за штампу Радован М. Маринковић и

прота Јован Лукић, а Маринковић са Милотом Пантелићем још и мемоарски текст „У Драгачеву под Немцима“ – лични доживљаји Милинка Кокотићина, који је у току Другог светског рата обављао дужност среског начелника у Гучи. Зоран Маринковић публикује списак свештеника и монаха у драгачевским богомољама од најстаријег доба до данас и записе Борисава Вуловића о службовању учитеља Душана Николића, Босанца, почетком XX века, у Гораичима. Владан Тошић приредио је драматично сведочење свога деде Вуксана о томе како се овај ратник спасао након торпедовања француске лађе у Средоземном мору 1916. године. Један опис старог града Лиса оживљава Дејан Радичевић. Милмирка Аџић приредила је за штампу белешке учитеља Радомира Цвијовића о породици Цвијовић из Дуналовца.

Приређивачи су сву ову грађу снабдели одговарајућим научним апаратом. Уредник „Изворника“ је Зорица Матијевић, директор установе – издавача.

ПРОДУЖЕН ГЛАС

(Светислав Вуковић, „Тако је зборио Његош“, збирка песама, Штампарија „Бајић“, Чачак, 2001)

Сваки истински песник глас је народа. Свога народа, чије се зборене отвара у мудрост са, у случају нашег рода, Његошевом поруком да чувамо српском роду светли образ и слободу.

Песник „Горског вијенца“ својом „Ључом микрозаском“ пробудио је умљо новог песника – Светислава Вуковића. Пробудио – да продужи глас народа у новом времену. Да буде у служби свога рода.

Љовђенски мудрац родио је новог песника.

Светиславу Вуковићу Његош није само инспирација, већ и симбол нашег трајања животом историје. Отуда код Вуковића његошевски јаке речи. А свака од тих речи разумом лечи. Савремени песник настоји, и успева, да сплетне нове „горске вијенце“ настојећи да се домогне своје луце микрозасма.

Вуковић је Његош родитељ. Али, Вуковић Његоша не препевања, не допевања, већ му се враћа као метафору свевремена: памћеничког, свепамяничког. Мисао претаче у речи – да и наше доба вечи, душо нам лечи.

Не упоређујемо ова два песника. Јер, Петар Петровић Његош је – Његош, свевремениски, непонљив, за свак српску душу инспиративан. А Светислав Вуковић је песник – нашевременски, саборско-трубачки.

ТРУБАЧКА СВИТАЊА ПОД СУВОБОРОМ

Пише: Живко ПЕРИШИЋ

У суворорско-рудничком крају труба је одувек радо слушана. Виолина и труба су незамењиве у свим весељима и свечаностима. И док се виолина још и могла чути, за трубом се у протеклих 40 година почело трговати. Већа њеног звука и нема и данас. Јер они и који су знали да свирају на труби због те исте године остављали су овај инструмент, а младима није имао ко да покаже нити да их окупи.

Можда би народ овога краја трубу само слушао у програмима радио или ТВ станица да се Јован Чековић, Коштунићанин по рођењу, а војник и привредник по послу, није вратио својим коренима. Широке душе и веселе нарави, окупио је децу из Коштунића и суседних села, купио им трубе и ангажовао стручњаке да их уче свирачком занату. Тако је пре две године створен дувачки оркестар „Етно Арт“ у Коштунићима, чији су чланови већ постали мајстори трубе. Окупили се 12 деце, девет дечака и две девојчице, који похађају основну школу.

Оркестар сачињавају: Милана Чековић (1989), менаџер; Марко Трнавац (1984), прва труба; Буле Вулићевић (1987), друга труба; Радован Микровић (1987), трећа труба; Милан Влашковић (1989), први тенор; Никола Крњић (1987), други тенор; Марко Томовић (1990), трећи тенор; Милош Дамљановић (1989), четврти тенор; Слободан Весковић (1990), пети тенор; Ацо Томовић (1988), бас; Вера Микровић (1987), добош; Жељко Весковић (1985), ђубинар.

Деци оркестар из Коштунића негује народну музичку традицију суворорско-рудничког краја, мада се у њиховом репертоару налазе ритмови читаве Шумедије, веселог југа Србије и мирног Баната. У њиховој музици прожата је душа Србије а, иако су мали, својом мелодичком надахнутошћу слушаоце.

Нихова химна је песма „Знаш ли, драга, ону шљиву ранку“, што је печат краја из кога долазе. Читав суворорски крај је препун шљива, а производи ма од шљиве са омавом подручја нема пенцица у свету. Боримо се да и ова деца када још порасту и стасају у трубачком музичарињу бити бек земаља. У њиховом репер-

„Знаш ли, драга, ону шљиву ранку?“ – питају музиком млади трубачи из Коштунића.

ТРУБАЧКА НАРОДНА МУЗИЧКА ТРАДИЦИЈА КОД СРБА, У КАЗИВАЊУ ПОЈЕДИНАЦА, ПРОЦЕБЕНА КРОЗ ДРАГАЧЕВО

УСМЕНЕ ФОТОГРАФИЈЕ

Пише: Владета КОЛАРЕВИЋ

Казиве Младод Ж. Митровић (1922) из Сирогама: Мало је било музике у народу. Не сећам се да је било гајди. Труба – то је био изазов. Ко и данас тако метну званике под шаtru. Она је служила томе, и остала је као таква. Неки Мисал – Љуба Мисал је сам био мали кад је његов оркестар постојао. И не знам, од Гудрића неко. Мисал био капелни, а мој брат Милоје носио биле...

Колок сам ја могао нешто да знам у вези трубу у мом крају: то је био неки велики драгај – де се чула та труба на ваשרу о Петровдану и Госпојино. То се чула далеко, а црква је ту на брегу. И те трубе су биле нешто. Да се сазове народ, да се чује нешто у народу, да нешто народ има у себи. И то је та труба, мислим, била велико неко добро луци...

Брат ми био бубњар у Сирогаудском оркестру, и они су ишли свуд околу, де год су били ваשרи. У Љубиш горе, и на Златибор, кад су ти ваשרи које гаде. И свабде су свирали.

А у Круцици код Арпила, између Ивањице и Сирогама, тамо су били ти бољи, и боље су свирали. Били су боље организовани

вани као трубаџи, као оркестар.

Свирале су трубе и комишана. Чује се и труба, свирачи; и ту се иде. Иду момци девојке, то се комиша; а има некад и да се поједне нешто.

Као дете, на ваשרу сам први пут чуо и видео трубаџе. Од куће чујем да свирају, и онда идемо. Они свирају, води се коло, играју; опани, чарпане везане... девојке. Ја трчим, и сва деца опште; ал не смејим ни близу, да смеатша, него тамо изађем.

Тријес шесте године; пртена торбица, довијенце, нешто преубоко и чарпане; све од вуње и тојкине, спремила ми мајка, пративши ме од куће. И тако сам ја оста. Бејах у служби код Микаила Стојића из Липовца (код Венчамова). Ништа није ту скривено. Ништа није пробуло, ја се не стидим мога пута кроз нитот...

Јребо сам да свирам на трубу, ал нисам могао. Долазио сам ја до ње. Треба то усне некако да наместиш. Није то једноставно као двуати у двојници. То се само тражи ваздух, док кад трубе треба вибрација усана. Нешто посебно је, а уз то, треба сила. Она је тежак инструмент. И данас гледам – дају је деци. Није то за де-

товару посебно се истичу још и песме: „На ливади једна трешина стара“, „Милица је вечерала“, „Иструми ми дуня у дијоци“, „Од Тополе, па до Равне горе“, „Лепо је бити чобаница“, „Куће мале кречене у бело“, „Химна Светом Сави“ и многе друге. Народна кола су само допуна репертоара.

Пре две седмице овај оркестар стигао је из Америке, где је гостовао у манастиру Нова Грачаница код Чикаго 15 дана и представљен као најмлађи дувачки оркестар са Балкана. Прошле године чланови оркестра из Коштунића на Сабору трубаџа у Гучи добили су награду као најмлађи учесници.

Само што су стигли из Америке, припремају се за Сабор трубаџа у Гучи, а у септембру ће наступити на децим фестивалима у Грчкој и Чешкој.

цу, то је за човека док јачна...

Сем весела – била и пративши жалости, и свирали су посебно, ко и на гробовима кад је сарана. Тако је проти Милан Смљанић свирала плек – музика кад је сакраћен. Јесте, Била почасна паљба. Имам једну чавуру од ње, и сад стоји. Много народа било, чудно једно.

Труба је и од војске. Мора да је војска то донела и оставила – да ли наша или инострана? Свирано поверење, јуриш... одмор. Трубаџ у војци. Он је знао нешто да свира, а онда се то после проширило. Војничка труба. Она једноставне ствари свира. Бар то знам, био сам војник...

Двојнице и труба, негде и пагоде; тога је бивало, и виолине погледову. Хармонике није било; незнам ни кад се појавила – а сад је главна... Па, некако су сви, та оркестарска и та плек музика; они су некако то затрпали са том галамом ту лепоту те наше музике, да се то и данас немам и знати као нека велика вредност.

(Долуком из предговора каталога изложбе фотографија Мировалда Злакана)

ЗАПИС О УЗУНОВИЋИМА

Пише: Вукоје ВЛАСТЕЉИЦА

Преци Узуновића досељени су половином 18. века из Феминга Крша, или Брзаве на Лиму, у моравичко село Брезову. Феминге називају Ашанима, тј. Србљацима. Ашани или Србљаци су становници равних села око Бе-

рана, тј. српско становништво различитог порекла, кога су Васојевићи затекли када су шишли из Лева Реке. Крајем 17. и почетком 18. века Турци су скоро успели да покрсте Србе из Аса. То се десило и прецима Феминга, али пре 14 година поново су се повратили у веру прадедовску. Они чувају успомену на прамајку Фему. Стогодишњи старац Ђубо Феминг тврди да је 28. директни потомак од Стевана Немање преко сина му Вукана.

У село Брезову под Мучном доселила су се три брата Феминга: Цветко, Ђорђе и Лазар. Цветко је имао Јеремiju, који је добио надимак „Узун“, и Мијаилка, кога су звали „Бемкри“. Ђорђе је имао Јефта, а он Аврама.

Лазар је добио сина Стевана. Од Мијаиловог сина Вучића – Вула настала је фамилија Вулуповић у Брезови. Од Ђорђевог унука Аврама настала је фамилија Аврамовић. Аврам је имао четири сина. Његов син Радосав доселио се у село Лис у Драгачево. Аврамовиће сви називају Абазими. Од Стевана Лазаревог настали су Стевановићи у Брезови. Сви наведени родови славе св. Ангела Микхаила, вероватно да су им ту славу наметнули Васојевићи када су уплеменјавали Ашане, а може бити да им то и стара слава.

Јеремја је био угледан човек и због тога су га и Турци прозвали „Узуном“. Имао је сина Глигорија, рођеног 1796; био је трговац и манипулант, а умро је 1871. Мијао је пет синова: Миливоја (1827), Мијаила (1833), Косту (1834), Продана (1838) и Младена (1851).

Миливоје са супругом Миријаном изродио је: Синују (1851), Андреју (1855), Довијану (1855), Веселина (1856), Станију (1857), Драгутину (1870), Загору (1870) и Драгицу (1874 – 1947). Он се око 1867. доселио у драгачево село Рогачу. Године 1863. поседовао је: кућу, две козе ливаде, шест рала орање земље. Укупна вредност: 20 дуката ћесарских месечни приход – три талира.

Мијаило Глигоријевић, са женом Јованом (1838), изродио је: Меленка (1857), Миленију (1855) и Совијану (1857). Године 1863 поседовали су: кућу, две козе ливаде, три рала орање земље. Укупно: 8 дуката ћесарских, месечни приход – два талира. Меленко је касније одсељен у Ужиче, био је трговац. Вероватно је умро у време 1 светског рата, без потомства.

Глигорије (1796) са супругом Јевђенијом (1803) је живео у кући са синовима: Проданом (1833), Младеном (1851) и Костом (1834). Поседовао је 1863. године: кућу, три козе ливаде, пет рала орање земље. Процењено: 30 дуката ћесарских, месечни приход шест талира.

Коста Глигоријевић (1834 – 1905), био је угледан трговац и трудбеник, потомства није имао, а убио га комшија; кажу „страда од зликовачке руке“. Продан Глигоријевић био је трговац, учесник је Јаворског рата (био је срдонак мајору Илићу). Причају Моравичани да је на дан смрти мајора Илића, Продан потковао коња. Коњ је после неколико километара збацио плочу. Тада мајор рече: „Мој зекане, црна предзнака – данас на Јавору неће бити моје или твоје „главе“. У првом нападну ладе мајор Илић. Продан је имао: Владислава, Саватија, Радованка, Ђурђију, Радаву, Ленку и Божираца.

Најмлађи Глишов син Младен имао је сина Ранка и Вукомана. Ранко је био бојовљак, пророк брзавачки и приличик; са војском одступило преко Албаније и тамо умро на Биду 1916. Вукоман је био земљоплећак, за ратне врлине одликован је Карађорђевог звездом.

Другим Миливојевић из Рогаче је око 1890. године одсељен у Београд; био је службеник општине београдске, а потом железничар. Имао је сина свештеника. Далег траг им се губи. У српству данас има девет различитих презимена Узуновића и не треба их доводити у везу са Брезовички и ргачком. Данас живе у: Брезовци, Ивањици, Кативића, Гучи, Рогачи, Београду, Крагујевцу, Калифорнији и Сплиту...

ПОРУКА

ПРВА КОСМИЧКА БРАТА над ваздушним брљом у простору села Тиђања, прво место наше славе; становници проносеће – Њихова лица душе, са поднебља цветних башта прадедова Драгачева, дворишта Србије, широм света.

Да, за сада, ПРВА КОСМИЧКА БРАТА!

Чачак, 22. јун 2001.

Војимир СРЕТЕНОВИЋ

ПОНИРАЊЕ У ПРОШЛОСТ

ЦРКВИНЕ У РТИМА

Пише: Милош РОСИЋ

У Ртима постоје две црквине на месту где су некад биле цркве.

У непосредној близини Велике пећине била је подигнута црква са конаком, односно манастир. То је сада имање Војислава Славковића, на месту званом Кућиште, а зову га и Дуванчиће. И данас се познату остаци темеља три објекта. Вероватно је на већем темељу била црква, а на друга два пратеће зграде. Мештани знају само за поповске куће, у којима су становали свештеници који су служили у старој цркви. Нема документних писаних података о архитектури храма, нити из ког је он времена. Претпоставка је да је потицао из XV века. У непосредној близини је чема која се назива Омеркадиња вода, са које су попови – калуђери носили воду. Црква је била посвећена Светомученику Проклију, рударском светцу, вероватно због тога што се у Ртима вадила руда у средњем веку. Сваке године, 21. јуна, на дан Светог Проклија, у доњем делу села, код основне школе, одржава се народни сабор.

Не зна се време рушења цркве. По предању, Турци су је порушили. Прича се

да се звоно ове цркве налази негде у пећини.

Постоји црквица и у засеку Костићи. То је некад била парохијска црква од бравна. Локалци ове цркве није везана за неки значајан историјски догађај у селу, већ за место и слободну везовку утрину. Ту је после 1839. године било и седиште Франске општине (за Рти и Горњу Кравурцију). Још постоји темељ у виду правоугаоника, чије су дужи стране девет, а краће 4,5 метра. На уздигнутом подицичу очувана је надгробна плоча са написом „Радосав“. Црква је била посвећена св. Илији. На овом месту вршила се однећ уочи и на дан сеоске обетине, од овог места полазиле су крстоносце, а увече је одржаван саслужак – сабор села. Иначе, обетина у Ртима је субота уочи Велике Славовдана. Не зна се када је црква порушена. Кажу да су је Турци порушили после Првог српског устанка. Постоји прича да је црква ноћу премештена у Радаљево, на Градину. Око ње су сачувани неки од попова, а можда и калуђера.

ДРАГАЧЕВСКИ ТРУБАЧ

21

ЛИШКА ЂАВА – ЈОШ ЈЕДАН БИСЕР КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

Пише: Дејан РАДИЧЕВИЋ

Рушвине некадашњег утврђења налазе се на северозападном крају Ђаве, тамо куда гребеном брда води размеђе између села Турџице и Лиса, до стрмоглавих литица које се издижу над левом обалом Бјелице. Утврђење је подигнуто на доминантном и тешко приступачном врху. Оваква локација је у великој мери гарантовала сигурност његовим житељима, док је са друге стране омогућавала релативно laku контролу над доњим, равнијим делом Драгачева и правцем који је даље из Бјелицу водио према долини Мораве и Пожешкој котлини.

Лиска ђава већ више од једног stoleћа привлачи интересовање истраживача. Први опис старог града на Лису сачинио је Милан Ђ. Станић (драгачевски Вук Караџић), а штампао је у Београду у првом годишту народног календара Драгачевац за 1870. годину. Станићев опис поред тога што садржи веома корисне информације о ситуацији на Ђави током друге половине XIX stoleћа, представља и пионирски рад у историјату проучавању старина у Драгачеву. Реч је заправо о раду који се може уврстити у ред најранијих осврта са археолошком тематиком у оновременој Србији. Лиску Ђаву је 1888. године, на путу из Гуче за Чакак, посетио путописац Феликс Канџи оставивши за собом крајњи опис значењних остатака. Крајем XIX века, приликом својих антропогеографских проучавања доњодрагачевских села, остатке на Ђави описао је и пионир наше етнологије Јован Ердељановић.

Прва стручна археолошка рекогносцирања на Лиској Ђави обавили су крајем седме деценије прошлог stoleћа стручњаци Народне музеја у Столу. Археолошка ископавања на овом локалитету започета су 1986. године, када су у склопу ширег научног пројекта који је обухватао истраживања свих до тада познатих утврђења на територији савременог Драгачева и на Лиској Ђави истражене прве археолошке сонде. Пројекат је под руководством др Милоја Васића реализован кроз сарадњу Археолошког института из Београда и Народне музеја у Чачку, а теренским истраживањима, тада у својству сарадника на пројекту, руководио је др Мило Милиновић са Катедре за средњовековну археологију Филозофског

факултета у Београду. Мада скромна по обиму, прва сондирања пружила су одговор на питања основне хронолошке детерминације овога налазишта. Установљено је да се ради о једнослојном налазишту чије је трајање смештено у оквире рановизантијске епохе у унутрашности Балканског полуострва (VI – прве деценије VII века н.е.). Константовано је да је ово утврђење, заједно са једновременим утврђењима у Вичи, Вучковици, Лопашу, као и са Градином на Јелици, којој је очигледно припадала функција регионалног центра, припадало јединственом систему рановизантијских фортификација насталих у оквиру широког градитељског подухвата који је цар Јустинијан I (527–565) током треће деценије VI века покренуо на Балкану. Живот у овим утврђењима трајао је до првих деценија VII века и дефинитивно престао у времену коначног насељавања словенских племена, а међу њима и Срба, на Балканско полуострво.

У току 2000. године археолози Народне музеја у Чачку обновили су археолошка истраживања на Лиској Ђави. Циљ ових радова је да се кроз низ годишњих кампања употпуни слика о овом налазишту како би се оно могло правилно вредновати и категорисати као културно добро, односно словеничких културе који би у будућности могао постати један од значајнијих садржаја у презентацији културне баштине Драгачева. Ископавања на Ђави заправо представљају увод у систематска истраживања мањих рановизантијских утврђења која су до сада констатована на овој територији.

Утврђење на Ђави, према досадашњим проценама, обухвата површину од око 3,5–4 хектара и већ је истакнуто је да својим димензијама завређује пуну научну пажњу. Оно је занимљиво и по свом генералном плану, будући да се део комплекса састоји од Горњег града (чије димензије износе око 160 × 50 метара) и утврђења Подграђа чије се бедеми одвајају од бедема Горњег града обухватајући северну падину брда према Бјелици (одговор на питање колико износе прецизне димензије овога дела утврђења) могу пружити само будућа истраживања). Бедеми горњег града обухватају само врх Ђаве. На појединим деловима трасе ископавања су потврдила њихову изванредну очуваност која се креће и преко три метра висине, као и изузетну

солидност градње. Најосетљивије тачке одлиране градских бедема ојачане су кулама великих димензија. Једна од кула постављена на једној лако приступачној страни утврђења, бранила је и градску капљу.

Досадашња истраживања унутар утврђења углавном су била усмерена на простор Горњег града, за који се претпоставља да је имао војну посаду, односно био стално насељен, за разлику од Подграђа, које је унутар својих бедема елевоватије прихватало због околних становништва у честим ратним околностима друге половине VI века. Током 2000. године унутар градских бедема у потпуности је истражена ђава грађевина (површина од око 100 квадратних метара). Намена овог објекта није сасвим јасна, али се према новим показатељима може претпоставити да се ради о економском објекту, вероватно о некадашњој радионици у којој је вршена прерада и топлење метала. Унутар ове грађевине пронађени су изузетно значајни археолошки налази. Скрећемо пажњу само на посебан варијанту рановизантијске фибуле (копча за одећу), која за сада представља уникатан налаз на Балкану. Будућа истраживања Горњег града, односно нових грађевина које сасвим евидентно у њему постоје, пружиле очигледно читав низ нових изненађења. Покретни налази са Лиске Ђаве већ сада завређују место у сталној поставци било кога музеја, значајно сведочећи о дометима рановизантијске културе на овим просторима.

Овогодишња ископавања су на светлост дана изнедрила још један изузетно значајан објекат који је припадао становницима Ђаве. Реч је о остацима цркве који су истражени у потпуности и поуздано датовани у хронолошке оквире трајања живота на утврђењу. Мада скромна по димензијама (11,60 × 6,50 метара, са придодатом просторијом на северној страни која ширину цркве помера на девет метара) ова црква представља један од најстаријих споменика хришћанства у овом делу Србије и сведочи о високом степену хришћанизације наших простора током рановизантијског раздобља. Сличне цркве до сада су биле познате само на Градини на Јелици, док последња истраживања на Ђави потврђују да их можемо очекивати и на другим утврђењима у Драгачеву.

БАЈАЊА, БАЈАЛИЦЕ И БАСМЕ

Пише: мр Гроздана КОМАДИНИЋ

„ДРАГАЧЕВСКИ ТРУБАЧ“, лист штампан поводом 41. Драгачевског сабора трубаца у Гучи • Издавач: Дом културе у Гучи • Реализација: Јовиша М. СЛАВКОВИЋ (главни и одговорни уредник), Ниса-Никола СТОЈИЋ, Радован М. МАРИНКОВИЋ, Драган ШУШИЋ и Предраг РАОВИЋ • Графичка опрема: Зоран ЈУРЕШ • Штампан: ГРАФИКА Јуреш – Чачак

Ослобођено пореза на промет мишљењем Министарства за културу Републике Србије број 413-00-718/99-04 од 18. јуна 1999. године

КРАЈПУТАШ

Бранко В. Радичевић

Идем путем кроз Овчар Бану,
кад ли, предаме, бану крајпуташ.
Тргох се и застадох:
ту га раније није било,
Лето видим: крај пута – крајпуташ;
а иза њега неко стоји,
Вирне ли десно: Бранко,
вирне ли лево: Бранко,
Људи моји, иза спомена је
наш песник Бранко Радичевић!
Таман да нешто заустим,
када све то наједном неста.

Чудим се и идем даље кроз Бану,
Кад ли, предаме, опет, онај крајпуташ.
Очи ме не варају: неко је иза њега.
Вирне ли десно: Бранко,
вирне ли лево: Бранко,
Главом и брадом – Бранко В. Радичевић!
Опет ја да нешто упитам
кад све то у трен неста.

Наставим пут у још већем чуду.
Кад ли, на једној кривини,
по трећи пут, исти споменик.
Иза њега појави се Бранко
са артијом и плавазом у руци,
уђе у нови крајпуташ,
заузе став мирно и
– окамени се.

Ено га и сада тамо.

Јануар, 2001.

Ниса-Никола СТОЈИЋ

Бајалица којима се наговара, моли или заплашује болест да напусти болесника

„Устук, биче,
ту ти места нема!
Ти да идеш у Галилеј поток,
где цркве нема,
где попови не чате,
где се свеће не пале,
где се колач не сече,
где ђаци не певају,
где говеда не ричу,
где овце не блеје,
где петли не поје,
где пси не лају,
где нигде ништа нема.
Враћах те, врнух те,
устук да останеш као земља.
Црво црвенило,
рујо руменило,
ти се расврвени,
ти се разрумени.
Изгорех ти оца,
изгорех ти мајку, брата, сестру,
сагорех те,
изгорех те,
сагорех ти сав род“.
(Ова се бајалица користи код болести црвеног ветра).
Помоћу следеће басме, верује се, да се може излечити главобоља:
„На раскршћу ватра гори,
И у ватри Петар (или како се болесник зове) стоји,

Ту је страшно!
Али ја, Петрија (бајалица), идем од-
вуд:

Носим благу душу, јаку руку,
И са мном водим девет мајстора:
То је још страшније!
Мајстори носе девет алата,
Да истерају секавину (главобољу).
Са секирама посекосхе,
Са бургијима провртешхе“.
Петра (односно како се болесник зове) из ватре извадише.

Басма за преношење и „пребацавање“ болести

После купања болешљивог детета (пресмакчишта) вода се излила на пса го-
ворећи:

„Пресмакчиште у кућиште,
а салитше у шетиште!

Басма за пребацавање, ослобађање детета од плача

„Месец за гору,
а мота дегета (изговара му име)
врисак у гору“.

Пребацавање болести у воду:

Увече се у неком потоку накупи де-
вет каменчића, који се привију болесни-
ку око главе да са њима преноћи. Сутра-
дан болесник одлази на оближњи бунар
или поток, баца каменчиће и поздравни
воду говорећи:

„Нисам дошао да седим,
но сам дошао са девет сестара,
да ми узмеш девет игала из главе,
да ме више не буду,
па да ме глава не боли“.

После тога се три пут баце у воду по
три каменчића са којима је преноћио и
каже:

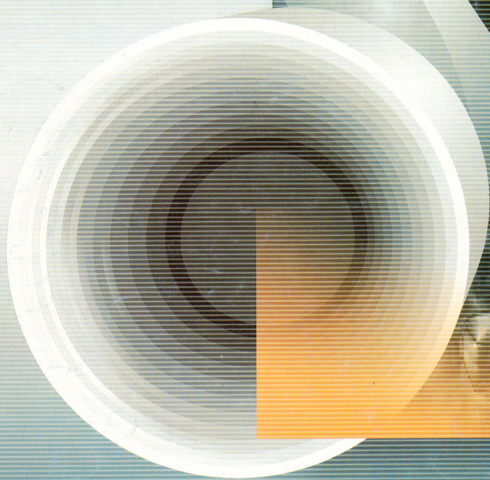
„Не бацам камење у воду,
бацам моју главобољу,
нека је вода однесе“.

И бајања и басме су сведочан-
ства о духовној борби нашег човека
који је тражио начина да преживи
свој задати живот и да га учини под-
ношљивим.

Казивачи: **Емилија Николић** (Мле-
оке), **Бранко Ковачевић** (Вича), **Зиле-
нија Комадинић** (Лиса)

NAŠ ČELIK

ZA

NOVI MILENIJUM

SARTID a.d.
SMEDEREVO